

శ్రీ మతే రామానుజాయ నమః.

నిఖిలనిగమాంతపరమతాత్పర్యధూత
శ్రీమన్నారాయణపారమ్య
ప్రకాశకః.

దుర్మతదుర్మక్తిధూననధురీణః
శ్రీకూరేశవిజయః.

విశిష్టాదైవతసిద్ధాంతవిచక్షణవిద్వజ్జన
హృదయంగమయా
శ్రీధర్మాచార్యప్రణీతయా
వ్యాఖ్యయాసహితః.

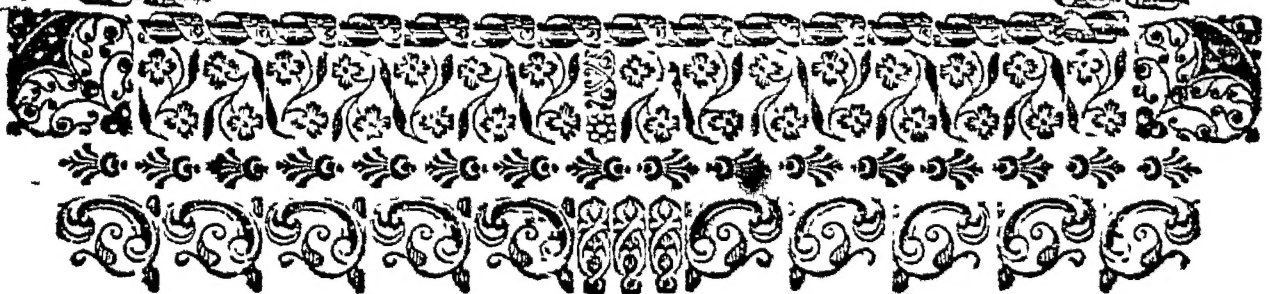
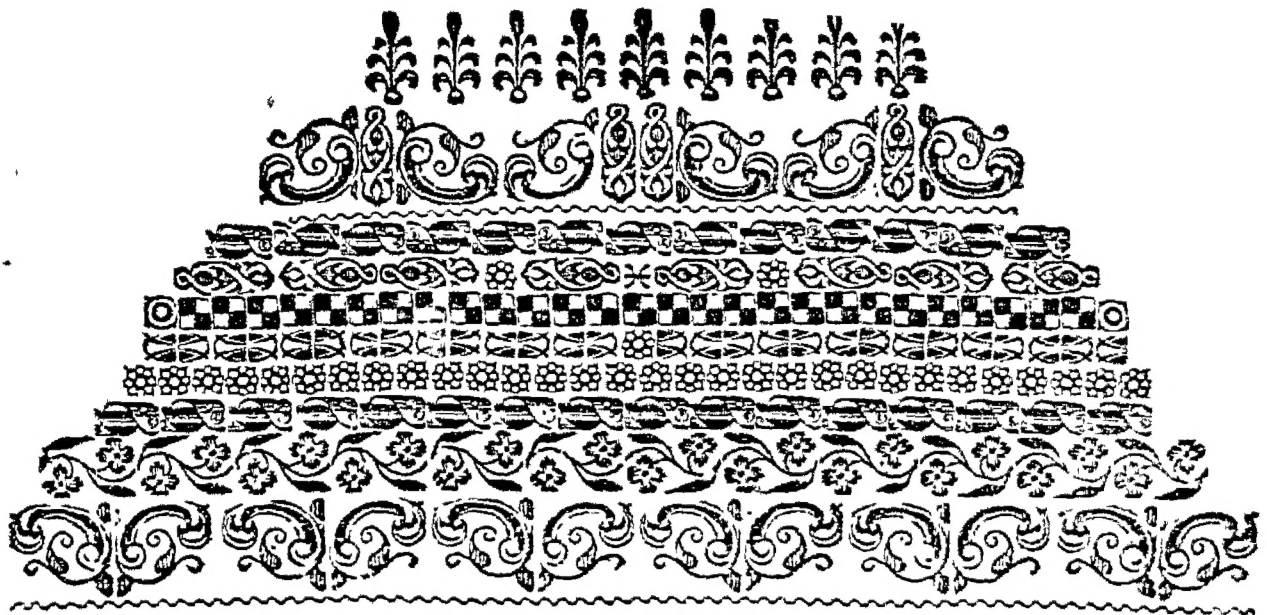
కాళ్ళీపురమ్.

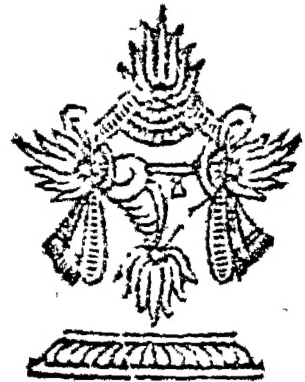
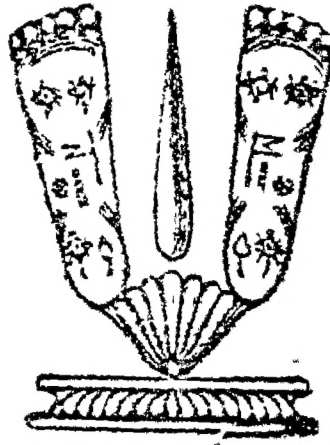
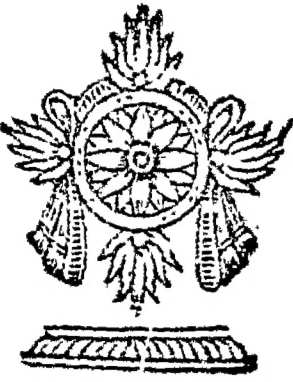
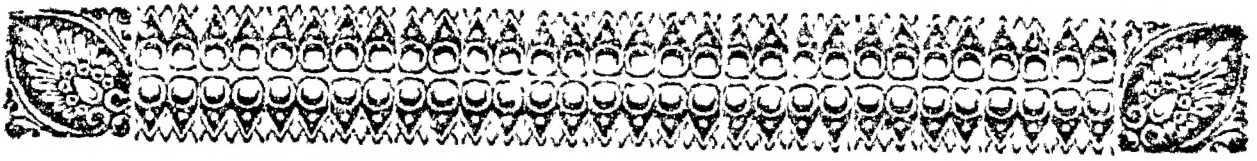
ఈచ్ఛించాడిశ్రీనివాసాచార్యేణ పరిశోధితః,
యనమదల-వకుళాభరణమ్-వేంకటాచార్యేణ
బెంగుళూరు,

వాజపేయం-కృష్ణశాస్త్రిశాచ
వివేకకళానిధిముద్రాక్షరశాలాయాం
ముద్రితోవిజయతేతరామ్.

1883 సంవత్సరమ్.

Registered Copyright.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

వ్యాఖ్యానసహిత
కూరేశవిజయః.

వరోవన్యస్తపూర్వపక్షాంతాః.

శ్లో ॥ గాయత్రీబోధితత్వా ద్దశరథతనయస్థాపితా
రాధితత్వాచ్చరేః కైలాసయాత్రావ్రతముదితతయాభి
ష్టసంతానదానాత్ । నేత్రేణస్వేనసాకం దశకతకమ
లైర్విష్ణునాపూజితత్వా త్తస్మైచక్రవదానాదపిచవశువ
తిస్సర్వదేవప్రకృష్టః ॥ ౧ ॥ కందవఽధ్వంసకత్వాద్దర
శకబళనాత్కలగర్వావహత్వా దైతేయావాసభూమి
త్రిపురవిదళనా ద్దక్షయాగేజయిత్వాత్ । పాఠఽన్యస్వా
స్త్రదానాన్నరహారి విజయాన్తాథవే ప్రేక్షరీరేశాస్తు
స్సంపాదకత్వాదపిచ వశువతిస్సర్వదేవప్రకృష్టః ॥ ౨ ॥
భూమాలాకైరనేకైస్సతత విరచితారాధనత్వా దమి
షామష్టైశ్చర్యప్రదత్వా ద్దశవిధవపుషా కేశవేనాచి

తత్వాత్ । హంసక్రోడాంగధారిద్రుహిణమురహారాద్య
 ష్టశీషాఽంఘ్రికత్వా జ్జన్మధ్వంసాద్యభావాదపిచ వశువ
 తిస్సర్వదేవప్రకృష్టః ॥ ౩ ॥ వారాణస్యాంచపారాశరి
 నియమభుజస్తంభనాత్పాగ్నిపురాణాం విధ్వంసేకేకవే
 నాశ్రితవృషవపుషా ధారితత్త్వతలత్వాత్ । అస్తోకబ్ర
 హ్మశీషాఽస్థనిశకృతగళాలం క్రియాభూషితత్వాద్దా
 నాచ్ఛజ్ఞానముక్త్యోరపిచ వశువతిస్సర్వదేవప్రకృష్టః ॥ ౪ ॥
 వైశిష్ట్యేయోనిపీఠాయితనరకరిపుష్టిష్టభావేనకంభోన్స్వ
 సైక్యకాథప్రతీకాయిత హరవపుషా లింగితత్వేనయ
 ద్వా । అప్రాధాన్యాద్విశిష్టాద్వయసమధిగమే దానవా
 నామరాతేశ్వంభోః ప్రాధాన్యేయోగాదపిచ వశువతి
 స్సర్వదేవప్రకృష్టః ॥ ... *
 ...

అవతారికా.— శ్రీయఃపతిత్వా దపిభూపతిత్వం
 ప్రఖ్యాపయిత్వా పరమంమురారేః । భూమిస్తవేభూ
 పతినామనిష్ఠాం వంశప్రతిష్ఠాం మహతీమవాప ॥ ౧ ॥
 ధమాఽచార్యస్సుధీస్సోయంనిర్మాతివిదుషాంముదే విష్ణు
 పారమ్యపద్యానాం ప్రమాణమణిసంపుటం ॥ ౨ ॥ పశ్యుః
 పశూనాంపరతాంపద్యైఃపంచభిరావృతాం । నిరాక
 రోతికూరేశో బుధసంఖ్యాగతైస్తుతైః ॥ ౩ ॥ వంచవిం
 శతికత్యోభిరువస్యస్తేమతేవరైః । సార్థయా శతదూష
 త్యాసిద్ధాంతంవక్తీకూరరాట్ ॥ ౪ ॥ సిద్ధాంతంవక్తు

మారేభేన ప్రమాణంహికూరరాట్ । తత్రభూపసభా
మధ్యేవిదుషాంమోహమావహాన్ ॥ ౫ ॥ శ్రీకూరాధిప
వాక్యానాం వ్యాఖ్యానేభువికఃప్రభుః । తత్ప్రసాదస్తు
లేఖిన్యామయాలిఖితత్స్వయం॥౬॥ ... *
...

అథభగవద్రామానుజాచార్య శిష్యావతంసాఃశ్రీమ
న్మహాభట్టారకపదప్రశంసాః శ్రీమద్వేదమాగన్ ప్రతిష్ఠా
వనాచార్యోభయవేదాంతనిష్ఠాగరిష్ఠాః, అనంతకల్యాణ
గుణగణపరిపూర్ణాః శ్రీవత్సాంకమిత్రాః చోళభూపా
లసభాయాం సప్తరాత్రమతిమాత్రం పరతత్వవాదేప్ర
వృత్తే కైశ్చిన్తోహశాస్త్రశంకా కళంకితహృదయైః కు
దృష్టిభిః ఉపన్యస్తాన్ హేత్వాభాసాన్ ప్రత్యాదిశంతో
మహాపూర్ణోద్యజ్జయఘోషాః తత్రాద్యంగాయత్రీబోధి
తత్వాదితిప్రథమతః పరమతోపాత్తందూషణం గాయ
త్రీతి,ప్రఖ్యాతేతి,శ్లోకద్వయేనదశదూషణైర్నిరాచక్షునే॥

శ్లో ॥ గాయత్రీపూర్వ కృత్యాచమన విధిపురసాగర
సంకల్పకార్యేగోవిందాఖ్యా ప్రయోగాద్ధ రిరితికథ
నాచ్ఛ్రుత్యధీత్యాదికాలే, భర్గశ్శబ్దస్యసూర్యాత్మక
హరిమహసోవాచకత్వాత్పురస్తాదోంకారాభ్యేయ
భావాదవననిజగుణాచ్ఛుద్ధసత్వాశ్రయత్వాత్ ॥ ౧ ॥

వ్యా॥ గాయత్రీతి ॥ గాయంతంత్రాయతే యస్తా
ద్గాయత్రీతేనకథ్యతే, నగాయత్యైః పరోమంత్రః న
మాతుః పరదేవతా, బ్రహ్మవచఃప్రకామస్తుగాయత్రీం

వేదమాతరం, ఇత్యాదిప్రమాణ ప్రసిద్ధిమత్యాం గాయ
 త్యాం తత్పుర్వాయాకృత్యా క్రియాసంధ్యారూపా
 తస్యాంచ, కృత్యా క్రియాదేవతయోరితి నానాథః॥
 తత్పుర్వాచమనేచవిధిపురస్కారేషుస్నానప్రాయశ్చి
 త్తప్రాణాయామాదిషు తత్పురస్కృత సంకల్పకార్యే
 చ ఏతాదృశేషువైదికకార్యే ప్విత్యథః. గోవిందవిష్ణో
 ఖ్యానాంనామ్నాం తస్యసర్వాత్మకత్వేనసర్వశబ్దవాచ్య
 త్వేనచ పర్యవసానవృత్త్యావా తాదృశవిలంబా సహ
 మానయా లోకవృత్త్యావా ప్రవృత్తానాం దేవసవిత్ప్ర
 ప్రణవ బ్రహ్మ సత్య కేశవ నారాయణ గోవిందహర్యాదీ
 నాం ప్రయోగాత్. గంగాగీతాచగాయత్రీ తులసీగోపి
 చందనం । ఏకాదశీహరేర్నామ సాలగ్రామశిలార్చనం॥
 వైదికాష్టకమేతాని నియమేనదినేదినే । యేభజంతికలౌ
 నిత్యంతేషామపి నమోనమః ॥ ఇత్తుక్యరీత్యాసదాచార
 వద్భిరారాధ్యదేవతా త్వేనప్రసిద్ధేః విష్ణురేవసర్వదేవ
 తాభ్యః ప్రకృష్టః. ఏవంసర్వత్రాన్వయః. తత్రాదౌశ్రీ
 గోవిందగోవింద శ్రీమహావిష్ణోర్భాజాయా ప్రవతమాన
 స్యేతి అథశ్రీమద్భగవతోమహాపురుషస్యాది నారాయణ
 స్యేతి సంకల్పః. గోవిందనామనిర్వచనభేదస్తు - గౌరే
 షాహితథావాణీ తాంచ విందయతేయతః । గోవింద
 స్తుతతోదేవమునిభిః కథ్యతేభవాః॥ త్వద్విస్తరాయథా
 దేవా అహంభూతపతిస్తథా । నతదస్తివినాదేవయత్తే

విరహితంక్వచిత్ ఇతిహరివంశాదౌరుద్రవాక్యా దేవా
వగంతవ్యః. మాఘుచోమాయజుస్సామ మాతాతపత
కించన । గోవిందేతిహరేర్నామ గేయంగాయస్వనిత్య
శః ॥ సకృత్స్సతోపిగోవింద ఇత్యావతతైవ - హ
రణాత్పాత్రీమోదేవ తతోహరిరితిస్త్వతః। బృహత్వా
ద్భ్రంహణత్వాచ్చ తస్మాద్భ్రహ్మేతి విశ్రుతః ॥ వస
నాద్దేవనాచ్చైవ వాసుదేవేతిశబ్దితః । తతస్త్వం విష్ణు
నామాసి యతోవ్యాప్తిఃప్రదశేతా॥ యతస్తుభూతభ
వ్యేశస్త్వంనారాయణశబ్దితః ఇతిచోక్తం. స్నానకర్త
ణి - గోవిందేతిసదాస్నానం గోవిందేతి సదాజపః ।
గోవిందేతిసదాధ్యానం సదాగోవిందకీర్తనం ॥ మృజ
లాభ్యాంబహిస్సన్నిహితమంతరంవిష్ణుచింతనం । ధ్యా
యేన్నారాయణంనేవం స్నానాదిషుచకమను॥ పర్ణా
శ్రమాచారవతాపురుషేణ పరఃపుమాన్ । విష్ణురారా
ధ్యతేపంథానాన్యస్తతోషకారకః । సకృన్నారాయణే
త్సుక్త్వాపుమాన్కల్పశతత్రయం । గంగాదిసర్వతీర్థే
షు స్నాతోభవతిపుత్రక ॥ ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణిష
వః కర్తవ్యకానివై । యానితేషామశేషాణాం కృష్ణా
నుస్మరణంపరం ॥ ప్రాయశ్చిత్తాన్నిచీణానినారాయణ
పరాజ్ఞుభిః । ననిష్ఠునంతిరాజేంద్ర సురాధాండమివా
పగాః॥ యస్యస్త్వత్యాచనామోక్త్యాతపోయజ్ఞక్రియా
దిషు । న్యూనంసంపూర్ణతాయాతి సద్యోవందేతమ

చ్యుతం॥ ఇతి నిష్క్రమ్యథాన్వయోచ్యతే. ప్రాణాయా
 మపరితానా మోమాదీనాం తద్వాచకత్వంతు - గిరా
 మస్మేకమక్షరం - ప్రణవస్సర్వవేదేషు - ఓమిత్యేకాక్ష
 రం బ్రహ్మ వ్యాహరంతామనున్తర - ఇత్యాదితద్వాక్యా
 దేవస్ఫుటమ్. తదథాన్వయం అత్రైవోత్తర త్రవత్ప్రాయః.
 భవతీతి భూరితితన్నామ - సదేవసౌమ్యేదమగ్ర ఆసీత్ ఇ
 తిశ్రుతేః. భువనేషువసతీతి భువనాన్యస్త్వివసంతీతివా
 భువః వాసుదేవః. సూప్రసూతిస్తామిచ్ఛతీతిసువః. షూ
 ఙ్ ప్రాణిప్రసవే - తస్మైష్ట్యా తదేవానుప్రపాదిత ఇ
 త్యుపనిషదుపదేశః. ఆచక్షునే - కేశవాదైర్విప్రైఃపీత్యే
 తిపౌరాణికాః. సంధ్యాంయంమంత్రాచమనె - నారా
 యణవరోజ్యోతిః సత్యంజ్ఞానమితిశ్రుతిదశానాత్. సత్య
 జ్యోతిరాదిభిస్సంవాభిధీయతే. సుష్టుప్రాణినః కర్తవ్య
 రయతీతివ్యుత్పత్త్యా సూర్యశబ్దో విష్ణువర్యాయః. వైది
 కంశబ్దరూపం. ఏషహ్యేవ సాధుకర్తకారయతి తంయ
 మేభ్యోలోకభ్యః ఉన్నినీషతీతిశ్రూయతే. ఉపస్థానమం
 త్రేచవరుణశబ్దస్య తదంతర్యామి వర్యాయాత్ తద్వి
 ష్ట్యావరణీయత్వా దినావాతన్నామతా. మిత్రస్యేత్య
 త్రమిత్రశబ్దః పాదత్రయేణ త్రైలోక్యంమిమాత ఇతి
 త్రివిక్రమమాహ. దుమిశ్ప్రక్షేపణ ఇతి ధాతుః. అథ
 వామీహింసాయామితిధాతుః. హింసారూపా త్సంసా
 రాత్త్రాయత ఇతిమిత్రః. త్రైక్షపాలనఇతి. సంధ్యా

నిగమనేషు స్తుత్వాదేవం జనాదృశం . సర్వదేవ సమ
సాగరః కేశవం వ్రతిగచ్ఛతీతి తోదభిధానం వ్రమాణయ
తతత్పరత్వం. కఇతిబ్రహ్మణోనామ ఈశోహం సర్వదే
హీనాం | ఆవాంతవాంగేసంభూతౌ తస్మాత్కేశవనా
మవాక్ ఇత్యాదికమిహనుసంధేయమ్. అగ్నిమండలమ
ధ్యస్తంధ్యామేద్యజ్ఞపతింహరిమ్ | యజ్ఞకృద్యజ్ఞభృద్యజ్ఞే ఇ
త్యాదివచనాదౌపాసనాద్యశ్వమేధవర్యంతంహవ్యాధ్య
తుశ్చ. విష్ణోర్ని వేదితాన్నేనయష్టవ్యందేవతాంతరమ్ | పి
తృభ్యశ్చాపితదేయంతదానంత్యాయకల్పతే || పితృరూపీ
జనాదృశఃప్రియతాం ఇత్యాదిభిరధ్యక్షితస్స ఏవకవ్యేష్వ
పి. యత్కరోషియదశ్చాసియజ్ఞహూషి దదాసియత్.
యత్తవస్యసి కౌంతేయతత్కురుష్వమదర్పణమ్ ఇతిగీతా
చార్యాస్స వ్యయమూచుః. అథగాయత్రీహృదయేయాజ్ఞవ
ల్క్యేనపృష్టశ్చతుర్ముఖస్సర్వకారణంవిష్ణురేవేత్యుక్తవాక్ |
బ్రహ్మాండే ఆదిత్యదేవతాయాశ్చప్రేరకంపరమాద్భుతం
భగ్గస్సంజ్ఞంవర్యోంచధీతత్వస్యవ్రచోదకమ్ || ఇతిదేవశ
బ్దోద్భవక్రీడాయామితిధాతోర్నిష్పన్నః వ్రయజ్యతేభగ
వతి. తథాచ శ్రుతయః. దివ్యోదేవ ఏకోనారాయణః,
విదామదేవంభువనేశమిద్యం, ఏషహిదేవః వ్రదిశోనుస
ర్వాఃపూర్వోహిజాతస్స ఉగర్భేఅంతః, తమః పరేగేవ
ఏకీ భవతీ త్యాదయః. సవితృవదఃజగతాంసప్తత్వా
దినా అథేనవిష్ణోరేవవాచకం. యతోవాఇమానీత్యా

౫ వ్యాఖ్యానసహితకూరేశవిజయః.

దిశూయతే హేత్వంతరమాహ. శ్రుత్యధీత్యాదికాలేవే
దోచ్ఛారణాదౌ. ఆదిరుపలక్షణం అంతేచేత్యథః. హ
రితి కథనప్రసిద్ధేః సవచతత్ప్రతిపాద్యః. ఓంతత్సదితిని
దేశోబ్రహ్మణస్త్రివిధస్త్వతఃఇతిగీతాను. వేదాక్షరా
ణియావంతివరితానిద్విజోత్తమైః. తావంతిహరిసామా
నికీతితానిననంశయః. వేదేరామాయణఇత్యాన్. ఏ
వముదూఢద్రధిమనివిష్ణుపారమ్యేగాయత్రీమధ్యభగత్శ్చ
బ్రాహ్మేషాంచిదాపాతరసికానాం విప్రతిపత్తిజాకాయ
తే. అతస్తాన్సమాధత్తే. భగ్గితి భగ్గశ్చబ్దస్సకారాంత
స్సూర్యాంతర్యామివిష్ణుతేజోవాచీ. ధ్యేయస్సదాసవిత్స
మండలమధ్యవతీనారాయణస్సరసిజాసనసన్నివిష్టః ఇ
తిప్రసిద్ధేః. భగన్స్తదాఖ్యంభజనియ్యమేవంధ్యాయామి
నిత్యంరవిమండలస్థంఇతినిరుక్తం సావిత్రిభాష్యేచ. య
ద్వాపావస్యభజనాద్భగన్ఇత్యుచ్యతే. తవసాబ్రహ్మ
విజిజ్ఞానస్వేతశ్రుతిః, అథవా తస్మిన్యదంతస్తదుపాసిత
వ్యంఇత్యుక్తరీత్యాతద్భగః భగంకల్యాణగుణజాతం
దేహోధికగృహీతోనిరథకః విభక్త్యధేవ్యయః. త
థాయజుషి - అపస్సిషాసంత్సవరప్రతీత్తఇతి. అప్రతి
పూర్వస్యేణోహీదంరూపం అప్రతీత ఇత్యస్తిన్నధే
అంతతకారద్విత్వమధికం. అథ ప్రాగుక్తహరిశబ్దసాహ
చర్యవరావృష్టప్రణవశబ్దవాచ్యత్వమాహ పురస్తాదితి-
వైదికవిషయేషుపురస్తాదోంకారస్యాభ్యేయత్వాత్. య

ద్వా ఓంకారేణాఖ్యేయభావాద్వాచ్యత్వాత్. ప్రణవ
స్య బ్రహ్మ ఋషిః-గాయత్రీఛందః. పరమాత్మాదేవతా.
తత్త్వీత్వధేవినియోగః అయంమంత్రః సర్వలోకవేద
వ్యాప్తాకారణత్వేన బహ్వచబ్రాహ్మణేప్రజాపతిర
కామయతేత్యారభ్య మధ్యేతానిశుక్రాణ్యభ్యతపత్ తే
భ్యోభితప్తేభ్యస్త్రయోవణాఅజాయంత అకారణకా
రమకార ఇతి తానేకధానమభవత్తదేతదోమితి. అవర
క్షణఇతి ధాతోరశ్చతుర్థ్యంతః. ఉత్త్యవధారణాథా
మవ్యయం. మనజ్ఞానఇత్యస్మాద్ధాతోర్మః క్షేత్రజ్ఞోజ్ఞాతా
త్రయాణాం. సంహితాయాంఏకాక్షరత్వం. అస్యాయం
పిండితాథః. సర్వోప్యాత్మవర్గోనారాయణాథః. న
తుస్వార్థః. ప్రకృతిత్వంచ మాల్కాలంకారవద్భోగ్యభో
గోపకరణభోగస్థానతయా తదథామేవేతి చేతనాచేత
నేషు భగవచ్ఛేషత్వేన సకశ్చిద్విశేషఇతి. తథాచోక్తమ
ష్టకోక్యాం- అకారాథోవిష్ణుజగదుదయరత్నోప్రళ
యకృత్త కారాథోజీవఇతి. యద్వా అష్టాక్షరేషుపుర
స్తాన్ని సగప్రణవస్యాఖ్యేయత్వాత్. ఓమిత్యగ్రేవ్యా
హరేత్. నమఇతి పశ్చాత్, నారాయణాయే త్యుపరి
ష్టాత్ ఇతిశూయతే. ఏతేననమసా నమోవిష్ణవేబృహ
తే కరోమి త్యాద్యుక్త నమశ్శేషిత్వేనశ్రుత్యనుక్తవినతిస్తు
కథం నమస్య ఇతిహరదక్షవచనం నిరస్తంవేదితవ్యం. అ
న్యేషు. అకారేణోచ్యతేవిష్ణురుకారేణరమోచ్యతే. మ

కారస్తుతయోదాకసఇతిప్రణవలక్షణం ఇతికథయంతి-త
 దువబ్ధంహాణత్వేనవాల్మీకిరపి - అగ్రతఃప్రయయా రామ
 స్సీతామధ్యే సుమధ్యమా । పృష్ఠతస్తుధనుష్పాణిలక్షత్స
 గోనుజగామహేతి రామగతింవణాయక్ ప్రణవాధక
 మసూచయదిత్యలంవిస్తరేణ. అపిచ అవననిజగుణాత్
 అవనేరక్షణే నిజాత్స్వాభావికాత్ గుణాత్ గుణజా
 తాత్ ఏకవచనమతంత్రం గుణ్యంతఇతివ్యుత్పత్త్యాగుణాః
 జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్యసౌశీల్యాదయః స్వాభావికీజ్ఞానబల
 క్రియా చేత్యాన్నాతాఃతైరిత్యధికః. క్రియారక్షణక్రి
 యా. యద్వాఅవనేనిజాత్స్వతంత్రాజ్జగదవనగుణాత్
 అనేనబ్రహ్మరుద్రయోస్సృష్టిష్టత్వసంహత్యైత్యేతదధి
 నేఇతిద్యోత్యతే. తథాబ్రహ్మణోవచనం స సృజామిత
 న్నియుక్తోహంహరోహరతితద్వశః ఇతి. అథాస్యైవా
 పన్నిస్తారకత్వరూపావనగుణాత్ - పురాబదరికాశ్రమే
 రణాయప్రవృత్తోనరసఖేన నారాయణేనసంజిహ్వితో
 రుద్రః పితుః పుత్రస్యచమధ్యం ప్రవిష్టేన చతుర్ముఖేన
 బోధితశ్శరణాగతస్సర్వలోకశరణ్యేన రక్షితఇతిభారత
 కథా. ప్రసాదయామాస భవోదేవంనారాయణంప్ర
 భుం ఇత్యాదినాప్రవృత్తాత్రానుసంధేయా. శుద్ధసత్వా
 శ్రయత్వాత్ శుద్ధసత్వమచిద్ద్రివ్యభేదః స్వసత్తాభాస
 కం సత్త్వం గుణసత్వాద్విలక్షణం. అత్రాస్తదుక్తంవద్యం-
 ద్రవ్యంషట్స్వైవకాలః ప్రకృతిరపి జడాతాపుభౌధమక

భూతజ్ఞానంతచ్ఛద్ధసత్వంత్వ జడమపి వరాక్ష గ్రీత్య గీత
శ్చజీవః | అద్ద్ర్యవ్యంచాపిశబ్దాదికమథచగుణా శ్చక్తీనం
యోగయుక్తం శ్రీభాష్యాదావ్రమేయేవిశదమకథయశ్చ
వ్రమాణం యతీంద్రఃఇతి. వరమసత్వవంచశక్తీమయవి
గ్రహణితి- నిత్యం అమిత్రసత్త్వాత్రయత్వాద్వా. తథా
శుద్ధశ్చాసౌసత్త్వా త్రయశ్చేతికమథాధారయః. ఉభయ
ధాసత్త్వాత్రయత్వంశ్రుతిస్త్పతిభగవచ్ఛాస్త్రాదిషుసిద్ధం॥

శ్లో ॥ వ్రఖ్యాతా శేషదేవ వ్రణమనవిషయత్వా
తపోయజ్ఞకమథాస్తోమన్యూనాధికత్వవ్రశమప
టిమవద్దివ్యనామస్త్పతిత్వాత్ | బ్రహ్మణ్యత్వా
ద్గిరీశాపాతి విధిషుజలస్పశకనాద్విష్ణు పాదా
మోఽభజాతామోఽభధరత్వాదపినపశుపతిర్విష్ణు రే
వవ్రకృష్టః॥ ... ..

వ్యా ॥ వ్రఖ్యాతేతి ॥ కించవ్రఖ్యాతా శేషదేవవ్ర
ణమనవిషయత్వాత్ వ్రఖ్యాతా అశేషాయేదేవాః బ్ర
హ్మరుద్రాదయః తేషాంయత్ప్రణమనం నమస్కారః
తద్విషయత్వాత్ - సర్వదేవనమస్కారః కేశవంవ్రతి
గచ్ఛతి ॥ శ్రుణుత్వంహివరారోహేయథానిత్యంనమా
మ్యహం ॥ బ్రహ్మద్యామనయశ్చైవ తపోవిద్యాసమా
ధిభిః | అచయంతి సదాయంవైసదావశ్యంతిసూరయః॥
బోధాయనియ్యే - బ్రహ్మేశేంద్రాది దేవానాందోషా
నారాయణఃపరః ఇతి. తపాంసిచయజ్ఞాశ్చ కర్తాణిచ

నానావిధానితేషాంద్వంద్యః తేషాంస్తోమోగణః త
 త్రన్యూనాధికత్వం తద్వ్యపా కృత్యంతస్య ప్రశమోని
 మ్కృతిః తస్యాంపటిమవత్సో శక్తిమత్సోదివ్య నామ
 స్తృతీయస్యసతథోక్తః తత్త్వాత్ - నియమ బాహుళ్య
 వత్సుశ్చైతస్మా తాదికర్తృసు విహితాదధికం న్యూనం
 చసర్వతః పరివజయేదితి న్యూనతాధిక్యంనిషిధ్యతేత
 త్సాద్గుణ్యాయ - స్తృతేసకలకల్యాణభాజనం యత్ర
 జాయతే, యస్యస్తృత్యాచనామోక్త్యా తపోయజ్ఞక్రి
 యాదిషు । న్యూనంసంపూర్ణతాం యతీత్యాదిభిః త
 న్నామస్తరణంవిధియ్యతే. బ్రహ్మణ్య త్వాత్ బ్రహ్మ
 ణ్యోబ్రహ్మవధానఇతి రామసహస్రనామసు. - బ్రహ్మ
 ణ్యోదేవకీపుత్రోబ్రహ్మణ్యోమధుసూదనః ఇతిశ్రుతిః. వి
 ప్రావేదాః కేశవశ్చైకరాశిరితినీతివిదస్సర్వే. సామా
 న్యవాస్తువిధానేచ - బ్రాహ్మణ శ్రేణిసంబంధత్వేన వి
 శ్లేషాయతననిమాణాచారప్రసిద్ధిః. కించ గిరిశాహుతి
 విధిషునతీషుకమకలాపేజలస్పృశకనాత్ ఆచమనవిధా
 నాత్ ఉపశ్పృశకఆచమనం అపఉపస్పృశ్యేతి ఖండకా
 రః. వాయుపురాణే దత్తః - యస్మాత్త్వంమత్క్రతౌ
 క్రూరఋషీక సంహృతవానసి। తస్మాద్యజ్ఞేసురైస్సా
 ర్థం నత్వాంయత్యంతుబ్రాహ్మణాః ॥ హుత్వాహుతిం
 తవ క్రూరామపస్పృత్యంతుకమకసు ఇతి. రౌద్రరా
 త్సపైతృ కేన్పశే అపఉపస్పృశే దిత్యావస్తంబః.

స్పృష్ట్యైరుద్రస్యనిర్మాల్యంసహస్రైవాప్లుతశ్శుచిఃఇతిచం
 ద్రికాయాం. విష్ణుపాదాంభోజాతాం భోధరత్వాత్
 స్పృష్టంచైతదీశ్వరసంహితాయాం - తదంబువతితంద్య
 ప్త్యాదధారశిరసాహరః। పావనాథాంజటామధ్యేయో
 గ్యోస్తీతివిచింతయత్ ఇతి. కేచిద్దంగాన్యా విష్ణుపద్యస్త్యే
 తివదంతి. తన్నిరాసాథాంపాద్మవచనం- సర్వేశ్వరో
 హారిర్విష్ణుర్ద్వితీయ్యం పాదముత్తమం। దివిప్రసారయా
 మాసబ్రహ్మలోకాంతమచ్యుతః॥ శ్రీపాదందేవదేవస్య
 దృష్ట్యాసంభ్రమచేతసా। ధన్యోస్తీతివదత్ బ్రహ్మగృహీ
 త్వాన్వకమండలుం॥ భక్త్యాసంతోషయామానతత్రసం
 స్థితవారిణా। అత్యుయ్యమభవత్తోయం తస్యవిష్ణోఃప్రసా
 దతః॥ తత్తీర్థాంమేరుశిఖరేపపాతవిమలంజలం. తత్రై
 వ - తాందృష్ట్యామేరుమధ్యాత్తుప్రవహంతీం వరాన
 నే। అత్తనః పావనాథాయ శిరసాతామధారయం॥
 తదిదం శ్రీస్పృశింహూత్తరతాపనియ్యాదౌస్పృష్టముక్తం
 ద్రవప్యం. అద్యాపియత్పాదనఖావస్పృష్టం జగద్విరిచో
 పహృతాహాణాంభః। సేకంపునాత్యన్యతమోమకుం
 దాత్కొనామలోకే భగవత్పదార్థః॥ తర్హి - భవాం
 గవతితంతోయం పవిత్రమితిపస్పృశుః ఇతిబాలకాండో
 క్తివిరోధః కథమితిచేదుచ్యతే - తత్రనభవాంగస్యతత్ప
 విత్రతాహేతుత్వం కింతుగంగాయా ఏవభవాంగపవిత్రీ
 కరణహేతుత్వం. తతేషవ. హరస్యగాత్రసంస్పృశాత్

వితత్వముపాగతా ఇత్యత్రాపిస్సకన్తేన హరవవిత్రీక
 రణాయోపాగతేత్యర్థః. పశుపతిత్వంత్రపురవిజయప్రా
 థనాయాం వరదానకృతం - పశుపతిరసానీతిశ్రుతిః -
 పాశుపతేసిద్ధాంతే - పశ్యుః పశుషుసాధుత్వం కాలా
 గ్నిరుద్రోప నిషత్ప్రతిపాదితమపిసూత్రకృద్దూష్యం. ప
 శుపతిమత్రైకదేశః షట్పంచాశత్తదాగమప్రథితః. సప్ర
 మాణలింగశైవశివః కేశవవంచితఃవరందూష్యః॥ గోమ
 ఖాద్యాసిద్ధాంతకపాలపాణిప్రకల్పితేనమయే. గుణ్యగు
 ణాదిదేవఃముక్తిఃవరకాయకామరూపగమః. భూతవిక
 లతాప్రళయఃభూతపరిపాకమేళనంసృష్టిః. తత్పరిణామ
 సుఖంస్వగః. తదప్రాకమేళనాఘమిహనరకః. భూతా
 నీత్యామననంప్రత్యక్షోభ్రాంతపాత ఇతి. శాస్త్రించా
 ర్వాకమిదమవైదికం ఏకాయననామ్నానిమితం గురు
 ణా. సౌత్రాంతిక సాగతవైభాషికమూర్ధ్వమిక భేదతో
 బౌద్ధాః॥ బహుధావస్థానిత్యంత్రవాహతోజ్ఞానమేవత
 త్రాత్మా. ఏకావస్థంశుద్ధంజ్ఞానంముక్తిఃవరమాత్మతా
 సైవ॥ హింసాభావపురస్కరపురుషార్థనాధనంతథా
 జైనం. ఇతిపాశుపతాదితామసనిరాసస్తుపశ్యురసామం
 జన్యాదితిసూత్రకృతైవకృత ఇతి నేహప్రతాయతే. వి
 ఘ్నోవ్యాప్తావిత్యస్తాద్ధాతోర్వేవేష్టితివిష్ణురితి వ్యాప్తిశీ
 లతా. శ్రీవరాశరేణతు విశధాతోః ప్రవేశనాదితి అం
 తః ప్రవేశోభ్యధాయి. ఉభయానుగ్రహాకాశ్రుతిః. అం

తఃప్రవిష్టశ్చస్తా. అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వంవ్యాప్యనారా
యణస్థితః ఇత్యాదికా. వాసుదేవః పరమభతినామ- వి
ష్ణోర్ముకం వీర్యాణిప్రవోచంయఃపాథికవాని విమమేర
జాగ్ంసీత్యామ్నాయతే. రుద్రకాలాంతకాద్యాశ్చసమ
స్తాశ్చైవజంతవః। చతుర్థాప్రళయాహ్యేతాజనాదా
నవిభూతయః ఇతిపరాశరః. కారణవాక్యేషు- ననన్న
చాసచ్ఛివఎవకేవలః ఇత్యాదిషు శివాదిశబ్దాః సదాదిశ
బ్దాశ్చసామాన్యవిశేషా కాంతాయతాః. విశేషేపర్య
వస్యంతిశబ్దేనారాయణాహ్వాయే ఇత్యుక్తరీత్యావిష్ణుప్ర
కృష్టత్వమేవజ్ఞాతం. అపిశబ్దాత్పురుషోత్తమత్వ పుండరీ
కాక్షత్వాదయః ప్రకషణహేతవః. వృత్తనామస్థగ
రాభగణశబ్దస్యాకారాంతత్వేనసహాక్షవస్యంతదే
వశబ్దవిరోధః॥ ౨॥

అవతారికా.- ఏవంతర్హివిష్ణురహస్యమూతిద
శరథతనయస్థాపితారాధితత్వాద్భహుపురాణేతి హాస
ప్రసిద్ధవై భవస్యాన్య కథంనప్రకృష్టత్వ మిత్యాశంక్య త
దారాధనాదిసర్వం పరదానకృతమితిసమాధత్తేత్రయో
దశభిదూకవైః వాల్మీకిరితిద్వాభ్యాం సోత్తరశ్లోక ప
దార్థాభ్యాంఘంటాకణాఘనాశాదిత్యంతాభ్యాం॥

శ్లో॥ వాల్మీక్యప్రోదితత్వా ద్గిరిశనుతి గిరాం
తామసత్వాచ్చ కాశ్యాంరామాఖ్యాన్తంత్రజా
పాదపిచహనుమతః పుచ్చరోమేశ్వ రత్వాత్ ।

౧౮ వ్యాఖ్యానసహితకూరేశవిజయః.

ప్రేత్య తమోనిష్ఠాహితాఃస్మృతాః ఇతి. కాశ్యాంరా
మాఖ్యామంత్రజాపాత్. అత్రప్రణవపవ తారకమంత్ర
ఇతి స్కాంద. కాశీఖండవచనం సాత్విక ప్రమాణవిరుద్ధ
త్వాదనాదృత్య - శ్రీరామాయనమః కాశ్యాంజజాపవ
రమేశ్వరః ఇతిప్రక్రమ్య యేలభంతే షడక్షరమితి చార
భ్య జవంతోమంత్రసిద్ధాస్సృతి నిగమయ్యస్పష్టమాహ
రామోవనిషత్. తాదృశానాంరుద్రసారూప్యమపిక్రమ
ముక్తిపక్షాశ్రయణేన విష్ణుసారూప్య ద్వారాముక్తిదమి
తి నకశ్చిద్విరోధః. హనుమతః పుచ్చరోమేశ్వరత్వాత్.
దూతోరామస్యవానరః దాసోహంకోసలేంద్రస్యేతిప్ర
సిద్ధస్యపుచ్చరోమభిః కల్పితేశ్వరలింగత్వాచ్చ. అత్రపు
రాకేలయజ్వనాధమతనయేన యజ్ఞవాట విశుద్ధ్యథాం
పురుషమృగానయనాయ ప్రేషితోభీమసేనో మధ్యేమా
గః విదితవృత్తాంతేనహనుమతా తన్మృగవేగ ప్రళ
మనోపాయంవిధిత్సనార్పితానిపుచ్చరో మాణ్యాదాయ
పురుషమృగేణకృతసంకేతః పురతోధావన్ తదియమ
హవేగవిశంబాయరోమభిరేకలింగానితత్రనిర్తాయావిలం
ఘితతత్పుజాదికమతివేగేనసమాగతం తంయాగీయశా
లామనీనయదితిభారతకథాప్రసంజనియ్యా. యుక్త్యయు
క్తంయుక్త్యంతరేణప్రమాణేనదూషయతి-స్వకృతసేతు
పరిత్రాణాయపరిజనస్య. హస్తేక్షమాలాహృదిరామత
త్వంజిహ్వగ్రభాగేవరరామమంత్రం । యన్తస్తకేశవ

పాదతీర్థం శివం మహాభాగవతం స్తు రామీతి విధయా వ్ర
కారేణ వ్రతిష్ఠావనాత్. రక్షోహత్యాం అదోషాత్ దో
షాభావాత్. మోదేత సాధురపివృశ్చికనర్పహత్యేతి వ
ద్దుష్టనిగ్రహస్యవిహితత్వాదితిభావః. స్వయంతీర్ణః వ
రాస్తారయతీతిలోకన్యాయం హృదయే నిధాయాహ - గిరి
శక్యతనిజబ్రహ్మహత్యానిరాసాదితి. పురాకిలమహాదే
వోమహత్యాబ్రహ్మహత్యయా. కపాలీనన్తహకాలం
చరణమాధవమాశ్రితః || తత్పత్న్యాతుమేహలత్ప్రై
భిక్షయాకరదత్తయా. విమోచిత ఇతి ఖ్యాతే శ్రీరామ
వర సంహితా వ్రయాగ మాహత్యేపి వ్రమాణమిహ
దృశ్యతే. ౩|| ... *

శ్లో|| కందూర్ణాంగూర్పయాగాదిక సగర
మహాపావనాశాదిదేశాదిష్వీశానేనహత్యాని
వహవిహతయేస్తాపితారాధితత్వాత్. గౌరీ
శేష్యాసభంగాదథ రఘువతినందశితాదై
శ్వరూప్యాత్కాశ్యాఃకృష్ణేనదానాదపినవశు
వతిర్విష్ణురేవవ్రకృష్టః. ౪|| ... *

వ్యా|| కందూర్ణాంగూరితి. అథ- నందాదీవనఘట్ట
నతఃనమహాకారుణ్యరక్తాంబర శ్రీనారాయణపూరుషో
త్తమవతిశ్రీరత్నకూటాధిపాత్. వైకుంఠేశ్వరమాధవా
చకమలనాథంచగోపీవతిం సౌమ్యైకాదశ నాగపుర్యధి
పతీన్సార్థంకలిధ్వంసినేతి తత్ప్రతిష్ఠాపితా వ్రమా

ణయతి - తిరుక్కందురితిభాషాంతరేణ కశ్చిద్వ్యవదేశః. తిరుణాంగురితిచ. తథావ్రయాగాదికంప్రసిద్ధం. మహాపావనాశాదిదేశః. కపాలమోచనస్థానంచ. తేషాం ద్వందః. తేషుమాత్యానాం నివహస్తస్య విహతయే నాశాయ రుద్రదేణస్థాపితశ్చాసావారాధితశ్చేతి కర్తృధారయః తత్త్వాత్ - స్థాపితత్వాదారాధితత్వాచ్చేత్యర్థః. తదేతత్సర్వం వ్రయాగమాహుత్యాదౌప్రసిద్ధం. రుద్రధనుర్భంగాచ్చ - హరధనురసౌవల్లిభంజంబభంజచ మైథిలీతిభట్టారకః. రఘువతినాసందశి తాద్వైశ్వరూప్యాత్ - మన్వంతరసహస్రంతుపూజితోరఘునందనః | భర్గాయభగవాన్ స్వీయ్యంవిశ్వరూపమదర్శయదితి. కాశ్యాః కృష్ణేన కాశీకేశవనిమిత్తేతినిర్మాతాకేశవేన రుద్రాయదానాత్. ఆనందనేపుణ్యక్షేత్రే సంప్రతిష్ఠాప్య కేశవం | బ్రహ్మతన్నామతః కాశీసంజ్ఞయాసంజ్ఞితంపురం | కేశవేనాభ్యనుజ్ఞాతోవిశ్వనాథాయదత్తవాన్ ఇత్యాదిపురావిదోవదంతి. తతోవిష్ణురేవప్రకృష్టః || ౪ || *
అవతారికా - అత్రదరధతనయస్థాపితారాధితత్వాత్ ఇత్యత్ర అపి నమకముఖై రాఘవాారాధితత్వాదితిపారేతుతదియ్యంపద్యద్వయంచవ్యాక్రియతే || ... *

శ్లో॥ విద్యారణ్యోజ్ఞితత్వాన్నమకచమకయోర్వేదభాష్యేతద్ధర్మవ్యాఖ్యానాద్దక్షయగేహరచకితసురోదీరితైస్తస్మత్సుతిత్వాత్ | వి

ష్టావామ్నాయవాచామపి సకలగిరాం ముఖ్య
వృత్తేశ్చ తస్మిన్ శంభోర్నామాప్రయోగాత్ శ్చ
చిదపిచమకే విష్ణుశబ్దప్రయోగాత్ ॥ ౫ ॥ *

వ్యా॥ విద్యారణ్యేతి, తేనైవేతి, అప్తదూషణం.
విద్యారణ్యేన వేదభాష్యే నమకచమకయోస్తదథావ్యా
ఖ్యానేనోఽఽతత్వాదనుక్తత్వాత్, ఇష్టకాశ్చితయస్స
ర్వాశ్చతుఃథేతుసమాహితాః। రుద్రాధ్యాయేవంచమే
తుచిత్వగ్నోహేమ ఉచ్యత ఇతి రుద్రోవాషషయదగ్నిరి
తినమకప్రచాప్తాణం. వసోర్ధారాంజుహేమ తీతిచమకప్రచా
ప్తాణం. ఘోరతనోశ్చాన్తిః శివతనోశ్చాన్తిశ్చ. ప్రకా
రాంతరేణ సమాధత్తే - దత్తయాగేహారభీత సురేరితస్తు
తిరూపత్వాచ్చ తయోభీతసురస్తుత్యాథానిశ్చయ ఇతి
భావః. వేదేశ్చ సర్వైరహమేవ వేద్య ఇతిగీతోక్తమాహ.
అమ్నాయవాచామన్యాసాంగిరాంవిష్టాముఖ్యవృత్తేః త
స్య సర్వశబ్దవాచ్యత్వాచ్చ క్వచిదపిచమకే శంభోనా
మ్నామప్రయోగాత్. అగ్నా విష్ణూ ఇత్యత్ర విష్ణుశబ్దప్ర
యోగాత్సప్తవక్రకృష్టః ॥ ౫ ॥ ... .. *

శ్లో॥ తేనైవన్యాయరీత్యానపరికరహరేః ప్రా
త్యేకభావాభిధానాద్భాషాశ్వాదేవమాద్యై
రనఘరఘువతేరేవ సంసేవ్యతోక్తేః। మాహిం
సీమకంచధన్వేత్యపి నమకగిరాఘోర రూప

న్యశంభో మన్మోస్తుల్యోక్తిసిద్ధేరపి నవశువతి
ర్విష్ణురేవప్రకృష్టః॥ ౬॥

...

*

వ్యా॥ తేనైవేతి॥ అన్యధావ్యభ్యుపేత్యాహ-సర్వ
త్రప్రసిద్ధయాన్యాయరీత్యాతేన రుద్రజ్ఞైవనపరికరస్య
హరేః ప్రాత్యభావస్యాభిధానాత్. సర్వత్రహి ఇష్ట
దేవతాస్సంగా స్సవరివారా ఆరాధ్యంతే. కించ బా
హుశ్యాదేవమాద్యైరనఘస్య తదిష్టదేవస్య రఘువతేరే
వనంస్తుతస్య సేవ్యత్వే నోక్తత్వాత్. మాహింసీధన్వ
ముంచేత్యాది-శ్రుతుషంజగత్ప్రముంచ ధన్వనస్త్యముభ
యోరిత్యాదివమకవాక్యేన ఘోరరూపన్యశంభోర్మన్య
నామక దేవభేదతుల్యతోక్తిసిద్ధ్యా నవశువతి ర్విష్ణురేవ
ప్రకృష్టఇతి॥ తామసోద్రిక్తురుద్రోగతా శాంత్యధాభి
షేకప్రశంసానమకే. చమకేతుతత్ఫలం ఏకఏవరుద్రో
నద్వితీయా యతస్థితి ప్రాకరణిక హవిరుద్దేశ్యాకారవ
రం, అథర్వశిరసిప్రోక్తం శివకారణత్వం తత్రైవసోంత
రాదంతరంప్రావిశదితి అంతర్యామి నారాయణపరత్వ
దృష్ట్యోక్తం. తథాచవరమాచార్యాః-ప్రస్తుత్యరుద్రవపు
షః పురుషోత్తమస్యవిద్యామథర్వశిరసిరితమంగమస్య॥ భ
స్మప్రసక్తమితరత్ర నచాస్య యద్వత్స త్రామణి ప్రకర
ణోక్తసురాగ్రహస్యేతి॥ హరివంశాదా అహందాసస్య
మేభూత్వా, అహంత్వంసర్వగోదేవత్వమేవాహంననం
శయః । ఆవయోరంతరంగాస్తీశబైరథైజగత్పతే ఇ

త్రైక్యనిదేశః. అత్రైవ. ఆది స్త్ర్వంసర్వభూతానామి
తి కృష్ణస్యైవ సర్వకారణత్వాభిధానాత్ సర్వశ్యకార్య
త్వసిద్ధేశ్చ కార్యకారణభావనిబంధనోజ్ఞేయః. ఏవంచ
జగత్పత్యతి సంబోధనస్వారస్యం. త్వదుపాసా జగన్నా
థసైవాస్తుమమగోవతే । యశ్చత్వాం ద్వేష్టిభోదేవ స
మాంద్వేష్టినసంశయః. ఇత్యాదేరథఽస్తు. త్వదుపాసా
త్వదారాధనక్రియా సైవమమస్యాత్ - కింకరస్సన్యంని
రంతరమితివత్ కైంకర్యాభ్యర్థనం. యద్వాత్వత్కృతో
పాసనామమాస్తుమద్గౌరవాయమామపాన్వేత్యర్థః. మా
మారాధయగోవింద వరంమత్తోగృహణచ । యేనాహం
సర్వభూతానాంపూజ్యాత్పూజ్యతరోభవం ఇత్యుక్తేః.
అథవాత్వదుపాసైవమమభవతి. నతుపాథఽక్యే నోపా
స్తిః. స్వామినిపూజితే యతోభ్యత్యోపిపూజితస్సన్యత్.
స్వామిద్వేషేభ్యత్య ద్వేషోవ్యథఽసిద్ధః. త్వద్విస్తరాయ
థాదేవాఅహంభూతపతిస్తథా । అద్యమే మకుటారూ
ఢంత్వత్పదాబ్జమిదంప్రభౌ ఇత్యాత్తదాస్యం తత్సన్వి
మ్యంచస్వయమేవోక్తవాక్. నామానితవగోవిందయాని
లోకేమహాన్యపి । తాన్యేవమమనామానినాత్రకార్యా
విచారణా. అస్యార్థః-తవనామాన్యేవమమనాత్రసన్దేహః
స్వామినామ్నాంభ్యత్యగామిత్వాదిత్యలంవిస్తరేణ॥ ౬॥

శ్లో॥ ఘంటాకణాః ఘనాశాత్పుమహతిహారి

వంశేవిరించిస్తరారి సుందానాం శారివంశే

క్రమజనికథనాత్తేశవస్తోత్రమధ్యే । తజ్జాతస్వా
భిధానాత్తదనుపురభిదా తత్పదాంభోజ పాం
సోమాశౌ సంధారితత్వా త్సుతవర భజనా
యోగ్యభావాచ్చపాత్రాత్ ॥ ౭ ॥ ... *

వ్యా ॥ ఘంటాకణాఘనాశాదితి ॥ త్రయోదశా
థస్తుఘంటాకణాఖ్య రాక్షసకృతా ననేకాస్త్రిహ్నా
వధాన్నరమేధానివాంగీకృత్య తమవతిస్త్రి హరివంశా
దావభివ్యక్తేః. అథ- శౌరేః కైలాసయాత్రావ్రతముది
తతయాభీష్ట సంతానదానాదితియచ్ఛక్తం. తదష్టభిర్దూ
షణైర్ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాంప్రతిక్షిప్తి. సుమహాతీతి
బ్రహ్మరుద్రస్తందానాం మహతివ్యాసామ్నాయత్వాత్
పరమప్రమాణే హరివంశే కృష్ణవంశే క్రమేణ జనికథ
నాత్. తథాప్రథమాధ్యాయే - భగవత్పురుషబిరుద్య
ధయాలమాళితన్నాభిజాత మవగచ్ఛచతుముఖంచ । త
స్మాచ్ఛవంచవదనోజనిషణ్ముఖోస్త్రిన్యూనాధికావయ
వతోహరివంశధమః ఇత్యనేన పారస్యహరిపాత్రత్వం
వ్యక్తం. కేశవస్తోత్రమధ్యే తజ్జాతస్వాభిధానాదితి. త
త్రైవలధ్యాయ త్రయేణస్తుత్వా స్వపుత్రత్వ సూచకం
కేశవనామనిర్వచనం స్వయమేవావోచత్. తన్నిరుక్త
ముక్తం. తదనుసారేణ శ్రీకృష్ణపాదవర్ష పాంసోః మా
శౌధారితత్వాత్. కించ పాత్రాత్పుత్రార్థవరస్యా యో
గ్యత్వాత్ - సహిపితామహాయపాత్రః కర్తుకాశలమువ

దిశతీతి తద్భజనంతద్గారవాయో త్యవగంతవ్యం. తతై
 వ - దేవేషుమాంసుపూజ్యాథ౯ త్వయాకృతమిదంమ
 మ। అద్యమేమకుటారూఢం త్వత్పదాబ్జమిదంహరే ఇ
 త్యుక్తం. భారతేచ-పాథో౯వనీతంమధుసూదనస్య పా
 దారవిందార్పిత చిత్రపుష్పం । దదర్శగంగాధరమాళిభా
 గేబభూవవీరఃకృతనిశ్చితార్థః౯ఇ॥ ౭॥ ... *

శ్లో॥ వారాహోద్యుక్తరీత్యాస్వకలితవరనిర్వా
 హహేతోస్తథైవానుష్ఠానా ద్వృద్ధదేవార్చ
 నవిధిషుమనుష్ఠ్యావతారేష్వదోషాత్ । తాదృ
 క్పదాబ్జధూళీ భరణజుషిహరే మూలభూతే
 ముకుందస్యాత్యాధిక్యాదనాదేరపినవశువతిర్వి
 స్టురేవప్రకృప్తః॥ ౮॥ ... *

వ్యా॥ వారాహేతి॥ వరాహపురాణోక్తరీత్యా వారా
 హేరుద్రగీతాయాం- మత్యో౯భూత్వాభవానేవంమా
 మారాధయకేశవ । మాంభజస్వచదేవేశవరంమత్తోగృ
 హణచ ॥ యేనాహంసర్వభూతానాంపూజ్యాత్పుజ్యత
 రోభవం॥ ఇత్యుక్తేనహరిణా - దేవకార్యవతారేషుమ
 నుష్యత్వముపేయివా౯ త్వమేవారాధయిష్యామిమమ
 త్వంవరదోభవఇత్యుక్తరీత్యాస్వకలితవరనిర్వాహహే
 తోస్తథైవాచరణాత్. అపిచ-వృద్ధానాందేవానాంచార్చ
 నవిధిషు- వవందేచరణ౯పితుః, బ్రాహ్మణేభ్యోనమస్కృ
 త్య. మనుష్యదేష్టామావన్నః క్వచిదేవపలాయనం, వి

భక్తిః క్వచిదాజ్ఞప్తః పీఠకోన్మానపాదుకా మిత్యేవం
 రూపేషు మనుష్యజాతిచరితేష్వదోషాత్. తాదృశః మను
 ష్యత్వేనావతీర్ణః స్య విష్ణోర్యః పుత్రతాధీనతాదృశః ఇహ
 పాదాబ్జధూళీ భరణజుషి మూలధూతే హరే సతీత్యర్థః.
 పాదేన కమలాభేన బ్రహ్మరుద్రార్చితేన చ । వస్పర్శ పుం
 డరీకాక్షః ఆపాదతలమస్తకం ॥ ఇతి శ్వరాపరావతారా
 శ్వధామాస్త్రోపహత పరీక్షిత్వాణ న సమధః మేతా
 దృశపాదాబ్జమేవ అవశిష్యతే. న కేవలం హరివంశే. అ
 న్యత్రాప్యేవ ముక్తమితి ప్రత్యభిజ్ఞానార్థం పునరుక్తిః. ము
 కుందస్యాత్యాధిక్యాత్ అనాదెరితి భావప్రధానో నిదేశః
 శః. విష్ణోరనాదిత్వేన తథోక్తం. ఏకోహవైనారాయణ
 ఆసీన్నబ్రహ్మనేశానతి. ఆనుశాసనికే మోక్షధమే
 ప్రజాపతించ రుద్రంచా పృథామేవ సృజామివై । తౌతు
 మాం న విజానీతో మమ మాయా విమోహితా వితి అత్రోవి
 ణ్ణురేవ ప్రకృప్తమితి ॥ ౮ ॥ ... *

అవతారికా. — నేత్రేణ స్వేన సాకం దశశతకమలై
 ర్విష్ణునా పూజితత్వాత్తస్మై చక్రప్రదానాదపిచేతి వరా
 హపురాణపూర్వఖండోక్తప్రసిద్ధ్యా కథమేషః ప్రకృప్త
 ఇత్యాశంక్యపూర్వోక్తేదత్తోత్తరత్వేపి ఏతస్మిన్ చక్రా
 నాదిత్వప్రతిపాదకశ్చుతిస్త్పతి పురాణేతిహ సప్రకోపా
 పకోదుర్వార ఇతి ప్రతిబంధ్యావంచభిః సమాధత్తే. *

శ్లో ॥ పూర్వంచక్రస్యసత్వాద్ధరిభజనకృతా
హేమపుష్పై స్సహస్రైశ్శూలాధకం శూలి
నై కప్రసవసమసిజచ్ఛినాసార్చితత్వాత్ । చ
క్రాచూర్ణలాయుధాప్తైరపి మయకరతో ౨౫
స్త్యసత్సంహితోక్త్యాచక్రత్రాసాద్దుగ్ధితత్వా
దపినపశుపతిర్విష్ణురేవప్రకృష్టః ॥ ౧ ॥ *

వ్యా ॥ పూర్వంచక్రస్యసత్వాదితి- జలంధరాసు
రవధాత్పూర్వంచక్రస్యవిద్యమానత్వాత్ ఆదినై కుంతా
దీనాంవిగ్రహేష్వీతి శేషః ఏతచ్ఛబ్దముగ్వేదాష్టమానువా
కతృతీయ్యాధ్యాయాదౌ యజుర్వేదారణియ్యాదిప్రశ్నై
కాదశానువాకే సామవేదోత్తర ఋజువమాధ్యాయే
చస్పష్టం. వరాహపురాణోత్తర ఖండమపి శంఖచక్రా
నాదిత్వమవదత్. పూర్వఖండోక్తుం - పంచజనపథస
మయోపాత్తపాదచజన్యోదంతవదవతారాంతరవరమితి
మంతవ్యం. హరిభజనకృతాశూలి నాశూలార్థం చంపక
సహస్రపూజావసరేణానాచంపకప్రసవేనైకేనసమాన
జాతీయాచ్ఛిన్నాచయానాసా తయార్చితత్వాత్. తథో
క్తంపాంచరాత్రై- చాంపేయపుష్పసాహస్రైరర్చయన్
శంకరోహరిం । ఏకదై కప్రసూనాధకంస్వనాసామచ్ఛిన
త్స్వయం ॥ దృష్ట్వాతద్భక్తిమతులాం హరిఃప్రీతోవరంద
దౌ । లబ్ధలింగౌచపూజ్యోచభూయాస్తాదంపతీయువా
మితి ॥ కించ అగస్త్యసంహితోక్తరీత్యా చక్రాదారాధి

౨౮ వ్యాఖ్యానసహితకూరేశవిజయః.

తాచుచ్చలస్యావాప్తైః అన్యత్ర మయకరతోమయోరాత
 సశివీతస్తాచుచ్చల నిమాణప్రసిద్ధేశ్చ. నిన్యేవన్యేవకా
 శీదవశిఖిజటిల జ్యోతషాయేనదాహం కృత్వావృత్త్యావి
 లిల్యేశలభసులభయా యత్రచిత్రప్రభావే. రుద్రోవ్యదే
 దుఃపిత్రానహగహనగుహం యద్భయాదభ్యయాస్తీర్ది
 శ్యాద్విశ్వాచితోవ శ్శుభమనిశభృతంశారిషేతప్రతా
 వః ఇతిసుదర్శనశతకోక్తరీత్యాచక్రతాసాద్భృతత్వాత్
 నవశువతిఃప్రకృష్టః. అగస్త్యసంహితాయాం శస్త్రరా
 జంసమారాధ్య సంహతాజగతాంస్వయం । నవీవద
 త్తవాః శ్శూల్కంకృష్ణాయానహితోమమగ్రతస్సైవాజ్ఞాం
 పురస్కృత్య చరాచరగురోరహం । కల్పాంతేసంహరి
 ష్యామితథాతచ్ఛవిభాగతఃఇతి॥ ౯ ॥ ... *

అవతారికా.— అథయచ్ఛక్తంకందర్ప ధ్వంసక
 త్వాదితి తత్పుష్పేష్వాసప్రణీతాదితి శ్లోకోక్తేశ్చతుర్భిః
 ప్రక్షీవతి ॥ ... *

శ్లో॥ పుష్పేష్వాసప్రణీతాదపిచపురభిదఃపా
 రుషాధావశేషాత్కీర్తిత శ్రీకామకామాతు
 రహరవిగళత్పారదౌఘప్రవాహత్ । దంపత్యో
 రాత్తదాసాయితభృగువిహితాల్లింగవిచ్ఛేద
 నాచ్ఛానంగప్రధ్వస్తభావాదపి నవశువతిర్విష్ణు
 రేవప్రకృష్టః॥ ౧౦॥ ... *

వ్యా! పుష్పేష్వాసేతి - పుష్పేష్వాసోమదనఃపు
ష్పధన్వాపినాకపాణిధైర్యా ద్రివజ్రపాణిరితి ధనుఃపా
ష్పంక్షార్వీత్యాది క్రియాసిద్ధిస్స త్వేభవతిమహాతాంసోప
కరణైరితిమహిమోక్తిః. తేనప్రణీతాదధాన్యైస్తాత్త్రిపు
రభిదఃపౌరుషాధాన్యవశేషా దధానారీశ్వరత్వాత్ ప్ర
త్యక్షసిద్ధంచైతత్. కీర్తికంశ్రియంకామయతగతి కీర్తిశ్రీ
కామః సచాసౌకామశ్చ తేనాతురఃపీడితోహరః తస్మా
ద్విగళతః స్థలతః పారదౌఘస్య పాదరసరాశేః ప్రవా
హాత్. రసస్సూతశ్చపారదగ్ధశ్యమరః. రసగంధకయోరు
ద్రుద్రదాణీవీర్యత్వ మాయుర్వేదేప్రసిద్ధం. కీర్తికంసంప
దపేక్షయా శూరాః ప్రాణైష్వనాదృతాభవంతీతి మద
నోపిహరవైరాగ్యవారణప్రహణం విధాయ కీర్తిశరీర
స్సన్నాస్తగతి. అపిచ దంపత్యోః శ్రీశ్రీశయోః ఆత్మదా
సాయితేనభ్రగుణావిహితాద్దంపత్యోశ్శీవయోః లింగ
విచ్ఛేదనాత్. శంకరశ్చిన్నలింగస్తుకాననేవిచచారహ ఇ
త్యాదికముక్తం. అనంగేనప్రధ్వస్తభావాత్ కామాతు
రచిత్తత్వాచ్చ. అద్యాపివశీకృతసకలసురాసుర నాయక
స్య కుసుమసాయకస్య నిష్ఠాసితహరశరీరాధాపౌరుష
స్య శ్రీకుమారస్యమారస్య పౌరుషంశృంగారకాస్త్రేషు
వణాయంతీతి నవశువతిః ప్రకృష్టః. నారాయణః ప
రగతిశ్చుతేః ॥౧౦॥

...

...

*

అవతారికా. — ఆధగరళకబళనాదితి యదభాణి త
దనభిజ్ఞ ఫణితమితి నిరాకరోతి పంచభిస్తోత్రేత్యాది నా.

శ్లో॥ స్తోత్రప్రీతాతిశుభ్రాకృతి దనుజభిదుచ్చి
ష్ట హలాహలాణుస్వీకారశ్యామభావాద్గిరిశగ
ళభువః కేశవేనైవ పూర్వం । అస్తోకక్షేత్ర
భుక్తై రఖిలనిజవపుఃకృష్ణతాసూచితత్వాత్తా
త్యుధ్యానోపరోధాదపి నవశువతి ద్విష్టురేవ

ప్రకృష్టః॥ ౧౧॥ ... *

వ్యా ॥ స్తోత్రప్రీతేతి- స్తుతిసంతుష్టశశివణచతు
ర్భుజేన ఉచ్చిష్టంభుక్తోర్ముతం యద్విషంతస్యేషన్మాత్ర
స్వీకారేణ గిరిశగళభువః శ్యామభావాత్. కల్వశాఖా
యాంకాత్యాయనసూక్తేషు వాయోఃకుక్షౌవిష్ణోర్ద్దేహే
గ్రీవాయాంరుద్రస్య సరుద్రోభవతిననీలవణోభవతిన
నీకంఠోభవతీతి. కేశవిషస్యపాత్రేణ రుద్రేణాపి పిబత్స
హేతి రుగ్వేదాష్టమాష్టకే సప్తమాధ్యాయే చతుర్వింశే
వగే మంత్రశాస్త్రే. అచ్యుతానంతగోవిందమంత్రమా
నుష్టుభంవరం । ఓంనమస్సంపుటికృత్య జపక విషధరో
హరణ్మతి. పురాపురారిణా పారావారనిభగరళాహర
కరణాదరభరితే నారాధితోనారాయణో హంకారేణ
తదఖిలంచుళకితం. అంజలిపాత్రవివపీత్వా కాళిమానమ
వావ. పురారిస్తుతత్ప్రీత శేషమశిత్వాకంఠే కాళగ్నిగరళ
వృత్తాంతః. తదేతత్పాద్యోష్టగఖండగారుడపురాణయో

రుక్తం. పూర్వంహారాత్పాక్తేశవేనాశేషవిషభుక్తే
స్తతస్తస్యాఖిలవపు నీలిమ్నాఅఖిలవిషభుక్తేస్సుచిత
త్వాత్. కించతతోపితాత్మ్యస్య గరుడస్యధ్యానంచ ఉ
వరోధః కంతవీచ విషనిరోధశ్చ తయోద్వేంద్వైక వ
ద్భావః తథోక్తాత్తస్మాత్. కాలకూటవిషం కంఠేస్థితం
జ్ఞాత్వాహరస్యచ | అంతరాత్తాహరిర్యాతి హృదయం
గరుడధ్వజఇతిహ్యుక్తం. విషస్యసర్పజత్వేనతన్ని వారణా
యగరుడధ్వజశబ్దః. ప్రసర్పతస్సర్పరాజవిషాద్భీతైస్సు
రైస్సహ విష్ణోఃపలాయనకథనంతు మందరోధ్వాఽధో
వప్తంభతన్తు త్యాలోకదివాభీతకల్పితమితి || ౧౧||

అవతారికా.— యదవాదిదేవానాంప్రియేణకాలగ
ర్వావహత్వాదితి తత్పంచభినిరాచష్టే కాలస్యేతి||

శ్లో|| కాలస్యానశ్వరత్వాదథజగతియమస్యా
ధునాపిస్థితత్వాదారణ్యోద్యానువాకే హరవ
దకథనాదప్తమాద్యానువాకే| కాలాత్స్విరా
ట్సహాయాత్పృథగపినిధనఖ్యావనాత్తస్య మూ
ర్ధ్వస్యత్రేఖ్యాభ్యాంచనంధేగపినవశువతిర్విష్ణు
రేవప్రకృష్టః|| ౧౨||

వ్యా || కాలస్యేతి- రుద్రకాలాంతకాద్యాశ్చేతి
జనాదనవిభూతిభూతస్య కాలస్యానశ్వరత్వాత్. ప్ర
త్యక్షాగమసిద్ధమేతత్ తస్యేంద్రోవమిరూపేణ ధను

జ్యోతిమచ్చినత్స్వయమిత్యారభ్యవ్రవగ్యేకరుద్రస్యనశి
 రఃప్రతిదధాతీతియజుర్వేదారణ్యాద్యానువాకోక్తరీత్యా
 స్యాపిమృత్యుమాహ. ఉపబృంహితమేతత్ బ్రహ్మపురా
 ణే - ఇంద్రదేవజిరూపేణచ్చిన్నంమమశిరోదధత్ । య
 న్నియోగాత్ప్రవగ్యేకణ సంహితంపూర్వవత్కృతమి
 త్యాదినా. ఏతచ్చఉత్తరకూమకపురాణేస్ఫుటికృతం-య
 తామద్భుక్తశక్రస్యయజ్ఞధ్వంసఃకృతస్త్వయాతథాహం
 తే శిరశ్చిత్వా తత్కృతూరక్షితోమయా ॥ తతస్త్యాం
 ప్రాథకయామాసమామభిష్టాయపార్వతి । తదాతేన
 ప్రసాదేన ప్రాణాకలేభభవాన్చివేతి. మత్స్యపురాణే
 ప్యేవముక్తం. అపిచ స్వారాట్పహాయాదింద్ర సహ
 యాత్ వృథగపినమయేకాలాత్ తస్యహరస్యవిధనఖ్యా
 వనాత్ తత్రసత్రేయజ్ఞేశ్విత్యాంమూర్ధ్నకఃహరశిరసః
 సంధేరపి ఏతదష్టమాద్యానువాకేనోక్తం. తతోనవశువ
 తిప్రకషః. ప్రాశయిత్వామృతంపూర్వ మమరీకరణా
 దపి బలివృతషికతశ్శాపాదింద్రస్యవరిరక్షణాత్ ॥భృ
 గుశాపాదిబాధాతోరుద్రస్యాస్యైవరక్షణాత్ । మధు
 కైటభభీతస్యబ్రహ్మణఃపరిపాలనాత్ ॥ తద్దసింహాసనా
 రూఢశుకనిమీకతతత్వతః । రామకృష్ణస్పసింహేషువైశ్వ
 రూప్యస్యదశకనాత్ ॥ సమస్తదేవేషా త్కృష్టోవిష్ణు
 రిత్యేవనిశ్చయః ॥ ౧౨ ॥

అవతారికా. — అథదై తేయావాసభూత త్రిపురవి
దళనాదితీప్రోక్తం పశుపతివ్రతక్షణం గీర్వాణేత్యాదినా
వడ్భీదూక్షణైనికారాకరోతి. ... *

శ్లో || గీర్వాణస్తోమదత్తస్వపశుపతివరాస్సిద్ధ
తాదృగ్రసాధం గోరూపత్వాచ్చవిష్ణోశ్చివక
కలితజటాహూమతోబద్ధవేషాత్ | దైత్యా
రేముఖ్యహేతూభవదిషు కలనాద్విష్ణునత్పం
జరస్యప్రాగీశేనాశ్రితత్వాదపి నపశుపతిర్విష్ణు
రేవవ్రకృష్టః || ౧౩ || ... *

వ్యా || గీర్వాణేతి- గీర్వాణస్తోమదత్తా ద్వేవగణద
త్తాత్స్వపశుపతిత్వరూపవరాత్ పూర్వోక్తాత్రిపురయు
ద్వేమయమాయాకూపస్థాపిత సిద్ధరసామృత పునజీవి
తాకూపాతాక దైతేయాక విలోక్య విషణ్ణేన పినాకినా
ప్రాధికతస్య గోరూపస్యబహ్మణానవత్సస్య రసకూ
పప్రాంతతృణాసక్త్యా దీక్షుజిహ్వాయానిశ్చేష పీతరస
స్యఃష్ణోరేషగోరూపత్వాచ్చ పునస్తత్రభిన్నేన శివేనక
లితాత్ విష్ణుప్రీతయే జటాహూమాత్ పునస్త్రీపురా
సురపుణ్యక్షయాయఃష్ణోబాధవేషాత్ అశ్వత్థాలింగన
విధౌజినదేవత్వాంగీకారేణ తత్పత్నీ పాతివ్రత్య భంగా
చ్చ. పునఃదైత్యారేః యద్ధసాధనేషు ముఖ్యహేతూభవ
దిషుకలనాత్ తద్భవాత్-యస్యాత్మతాంత్రిపురభంగవి
ధావధాస్త్యంతృద్భక్తితేజితశరోజయీచయోభూత్.

ఇత్యాచార్యా ఊచిరేకుశ్వరేణ విష్ణువంజరమంత్రసా
 శ్రితత్వాత్ విష్ణువంజరోపదేశో నారదియ్యోద్రష్టవ్యః
 విష్ణుధమోఽత్తరే. త్రిపురంజఘ్నుషఃపూర్వంబ్రహ్మణా
 విష్ణువంజరం । శంకరస్యమునిశ్రేష్ఠరక్షణాయనిరూపిత
 మితి. బలంహంతుంప్రయాతస్య తత్తథావిష్ణువంజరం
 వాగీశేనతుశక్రస్యరక్షణాయనిరూపితమితి. కణఽపర్వ
 ణే - విష్ణురాత్నాభగవతో భవస్యామితతేజసఇతి. సిద్ధ
 తాదృగ్రసాధకంగోరూపత్వాచ్చతత్రచాథాఽంతరం
 సిద్ధతాదృశీయద్ధసామగ్రీ భారభంగురాచయా రసా
 భూమిః తదుద్ధరణాధకంవిష్ణోః కపిలస్యప్రతిక్షణం ని
 జాంగుష్ఠోష్ఠిప్తస్య గోరూపత్వాద్వృషభరూపత్వాత్ .
 తదావృషభరూపేణదధారవసుధాతలమితి॥ ౧౩॥ *

అవతారికా. — దక్షయగేజయిత్వాదితి కత్యోని
 రాసాయషడ్భిః సాత్వికశ్రీభాగవతకథా తత్త్వమువస్య
 సతితస్మిన్నిత్యాదినా. ... *

శ్లో॥ తస్మిన్యజ్ఞేముకుందాగమవరిభవయోః
 శ్రీశుకాప్రోదితత్వాదన్యత్రోక్తోత్తరత్వాద
 పహరపరశోఃఖండనాత్తత్ప్రణామాత్ । ధా
 త్రేసాక్షాత్ప్రసాదాదనుదనుజభిదః కృష్ణతోవి
 ఙ్గమూలేః కైలాసేశస్యభంగాదపినవశువతి
 ర్విష్ణురేవప్రకృష్టః॥ ౧౪॥ ... *

వ్యా || తస్మిన్నితి - తస్మిన్మజ్జేదక్షుసంబంధినియా

గే ముకుందాగమనస్య హరిణా కారేణపలాయనరూప
 పరిభవస్యచ శ్రీశుకేనానుక్తత్వాత్. ఉపలభ్యపురైవై
 తద్భగవానబ్రసంభవః । నారాయణోపివిశ్వాత్మానత
 స్యాధ్వరమియ్యతుః ఇతి చతుర్థాన్కంధే. అన్యత్రపు
 రాణేతత్కథనస్య అనిశ్చితాత్మభావానానిశ్చితేసాన్య
 దనాదరః ఇతిదత్తోత్తరత్వాత్. హరిపరశోః ఖండనాత్
 హరేనాకారాయణస్యనరస్యపరశోః ఇషికాస్త్రాత్రుద్ర
 స్యఖండనాత్ ఖండవరశుపద వ్యాఖ్యానే సహస్రనామ
 భాష్యేభట్టారకః. తత్రైవ . అథరుద్ర విఘాతాథా
 మిషికంనరఉద్ధరః । మంత్రైశ్చనంయుయోజాస్తి కసో
 భవత్పరశుమహాః ॥ ఓ ప్రశ్నసహసారుద్రః ఖండనం
 ప్రాప్తవాంస్తదా । తతోహంఖండవరశుఃయతఃపరశు
 ఖండనాత్ ఇతిసప్రమాణమాహ. తతశ్చయజ్ఞవిఘాతా
 నంతరం ఆగతాయ ధాతేస్వస్యాపిసప్రేతస్యరుద్రస్య
 ప్రణామకరణాత్ తథోక్తత్వాత్తత్రైవ. సతూపలభ్యా
 గతమాత్మయోనిం సదాసురేశైరభివందితాంఘ్రిం । ఉ
 త్తాయచక్రేశిరసాభివాదనం మహత్వమస్యాపియదైవవి
 జ్ఞోఃఇతి. తతశ్చ - సందధుస్తస్యకాయేనహ్యుపలభ్యప
 శోశ్శిరః. ఇత్యుక్తశిరస్సంధానానంతరంశుద్ధ్యర్థం. వై
 జ్ఞవంయజ్ఞసంతత్యైత్రికపాలంబ్విజోత్తమాః । పురోడా
 శంనిరవపస్విరసంసగశుద్ధయేఇతి. అనంతరం చేత్యను

శబ్దాథాః. తద్దనుజభిదస్సాత్మత్వక్రతఃప్రసాదాచ్చ.
తతఃప్రపాదురభూద్ధరిరితి తత్రైవ. తదుపాగత మామం
త్యగినర్వేనురగణాదయః । ప్రణేముస్సహసోత్థాయబ్ర
హ్మేంద్రత్యక్తునాయకాగ్నిప్రతిస్తోత్రంప్రపంచితం.కిం
చ - విషోఃకృష్ణతఃకైలాసేశస్యభంగాత్ దశమస్కంధో
క్తాచ్చవిష్ణురేవప్రకృష్టః॥ ౧౪॥ ... *
అవతారికా.-శ్రీవిష్ణుమూర్తిభేదస్యపార్థస్యాస్త్రీదానా
దిత్యనుస్త్పతాంకథంచిచ్ఛంకాంవారయతి పంచభిః అ
శ్వద్ధామేత్యాదినా. ... *

శ్లో॥ అశ్వద్ధామావతారేశ్వరపరిభవనాత్స
ర్వశక్త్యాశ్రయత్వాచ్చరేః పాదారవిందాద్వి
తకుసుమచయా లోకనాదీశమాళౌ । కామా
రెగౌరవార్థా చరణవిరచనాచ్చీనృసింహే
నఘ్నాన్వంతస్యాస్త్రీస్యాశ్రితత్వాదపినపశుపతి
ర్విష్ణురేవప్రకృష్టః॥ ౧౫॥ ... *

వ్యా॥ అశ్వద్ధామావతారేశ్వరపరిభవనాదితి॥ భై
రవోవీరభద్రశ్చరుద్రాపకాదశాస్తథా । శతరుద్రాశ్చ
దూర్వాసావిశ్వకమాఁఘటోద్భవః ॥ ఈశానద్రోణికా
లాఖ్యాన్సంయమీమేషశంబరః॥ ఏతేశంభోశ్చావతారా
యోనిజాయోనిజాస్తృతాఃఇతి ఈశ్వరావతారాశ్వద్ధా
మ్నఃపరిభవః శిరోమణిహారణా పాండవశాపనిరాస
నిర్వీర్యకరణరూపః తస్మాత్కృష్ణస్యసర్వశక్తిచత్వేన

కృష్ణస్తుభగవాన్ స్వయమిత్యుక్తం. తదవతారపవాశ్చ
 ర్యమాహ - శారేరితి పార్థోవనీతమిత్యాద్యుక్తంభార
 తవద్యం పార్థోపాసనఫలం దర్శయతి. కామాశేరితి.
 శరభపరిభవముదాహరతి నృసింహవతారే. తదియ్యా
 స్త్రస్యపాశుపతాదేః - ప్రయుక్తాని తదస్త్రాణిగ్రస
 తిస్తస్యకేశరీతిగ్రస్తత్వాత్. నవశుపతిప్రకషణః॥ ౧౫ ॥
 అవతారికా. - అథనరహరివిజయానిత్యుక్త-మసమర్థం
 మన్వానః తదుత్కృష్టతాంప్రఖ్యాతేతి, శారేరితి, ద్వా
 భ్యాం అష్టభిర్నిరాచక్షే॥ ... *

శ్లో॥ ప్రఖ్యాతామ్నాయభాష్యాదిషుహరి
 మితివాక్యస్య విష్ణుప్రకషణ వ్యాఖ్యానాద్భ్ర
 వ్యురుద్రాదికసురహరణోదీరణాత్తన్నిరుక్తా
 ఆగ్నేయేతత్రపాద్యే శరభపరిభవాద్దారుడే
 నారసింహౌకార్తేమాత్యేపురాణేబహుము
 ఖకథితాత్పరవీప్రార్థితత్వాత్॥ ౧౬॥ ... *

వ్యా॥ ప్రఖ్యాతేతి॥ ప్రత్యయయోగ్యేష్యామ్నాయ
 భాష్యాదిషు ఆదిశబ్దేన సహస్రనామభాష్య సంగ్రహః.
 హరిగోంహారంతమనుయంతిదేవా - విశ్వస్యేశానం వృష
 భంమతీనామితి. అస్యార్థః - విశ్వస్యేశానంరుద్రంహారం
 తంహరిందేవాఅనుయంతి. తతశ్చహరిశబ్దనిరుక్తా. బ్రహ్మ
 ణమింద్రంరుద్రంచయమం వరుణమేవచ । నిగృహ్యహ
 రతేయస్తాత్తస్తాద్ధరిరిహూచ్యతే ఇతి సవణభాష్యేషు

కథనాచ్చ. ఆగ్నేయేచత్వారింశే ౨ ధ్యాయే - తమ
 భ్యాశగతంవృష్టావృసంహశ్వరభంరుషా । జఘాననిశి
 తైరుగైర్మఖైర్మఖవరాయుధఇతి. పాద్యే - తతఃక్రు
 ద్ధో మహాకాయో నృసిహ్నాభీమనిన్వనః । సహస్రైః
 కరజైస్తీక్షైస్తస్యగాత్రతాణ్య కతాయత్ ॥ నిహతంభీమ
 మత్యుగ్రం గతాసుంద్రఘ్నమాగతాః । ఋషయోదేవ
 గంధర్వాః యత్రశేతేహరోహతఇతి. గారుడే అష్టనవ
 తితమాధ్యాయే - హంతుమభ్యాగతంరౌద్రం శరభంన
 రకేశరీ - నఖైర్విదారయామాసహిరణ్యకశిపుంయథేతి.
 నారసింహే - నిక్ష్తబాహూరుశిరాః వజ్రకల్పము
 ఖైర్మఖైః మేరువృష్టే నృసిహ్నానశరభస్సహసావతత్.
 కార్త్యే - ప్రత్యేకంకరవాలేన ముఖచంచూ పుటద్వయే ।
 వ్యదారయన్నృసిహ్నస్తం హిరణ్యకశిపుంయథేతి. తస్య
 కంకాళకేనైవ నగాకారేణనారద । జయకేతోదండ
 ముచ్చంచకార నరకేశరీతిచ. మాత్యే శ్రీనృసిహ్నం
 ప్రస్తుత్య - యతోగ్రధాగ్నా పురా రౌద్రశ్వరభశ్వల
 భాయితఇతి. ఎవంప్రసిద్ధశరభపరిభవాత్. సాకందైక
 శేఖోక్తనరహరిపరిభవో విరుద్ధాంశస్త్యాజ్యఇతిభావః.
 పార్వతీప్రాధికతత్వాత్ - తతస్తాన్వం ప్రార్థయామా
 సమామభిష్టాముపార్వతీతిపూర్వంప్రమాణితం॥౧౬॥*

శ్లో ॥ శౌరేరన్యత్రపాద్యే త్రిపురహర శిరో

నూపురత్వాభిధానాద్వైకుంతా దాగతేనాథ

చనరహరిణానేకహేమాసురాణాం ధ్వంసా
త్తాలాఖుదైత్యప్రమథనకథనాత్స్వేచ్ఛయాచ
క్రపాణేభూయస్వస్థానయానాదపిన పశు
పతిర్విష్ణురేవప్రకృష్టః ॥ ౧౭ ॥ ... *
...

వ్యా ॥ శౌరేరితి ॥ కించాన్యత్రనృసింహసహస్ర
నామసు, పాద్యేచ, శౌరేః - ద్వాదశాంశశిరోధా
మారుద్రశీషైకకనూపురః । అనంతాయుధదోదకంఢో
నృసింహోవీరభద్రజిత్ ఇతి హరశిరోనూపురత్వాభిధా
నాత్. విస్తరస్తూతరకూషాపురాణోక్తః. పూర్వం
హిరణ్యకశిపురక్తబిందుభవే హిరణ్యకశిపు యాధేపా
తాళతలవాసిని ప్రబలతల్లోకవాసి నిరాసకేచతత్రత్వై
రభ్యర్థితేన సంకషణ స్థాననివాసినానరహరిణానేక
షాంహేమాసురాణాం ధ్వంసాత్. పూర్వప్రసిద్ధాత్పు
నరపికాలాంతరే కాలమూషకనామని హిరణ్యవరిచార
కేవజదశనే బ్రహ్మాండభంగాయప్రయతమానేబ్రహ్మ
దిప్రాధికతేన తేనైవ నరహరిణాకాలాఖోః కాలమూ
షకస్యప్రమథనాత్ మత్స్యపురాణవణికతత్వాత్. పున
స్వేచ్ఛయాచక్రపాణే ర్నరహరేర్నిత్యస్య స్వస్థాన
యానాత్ - విరాడంశస్వరాటస్యావ్యంశో వైకుంఠ
నాయకః । తదంశాస్తుత్రయోప్యాహః తదంశావిభ
వాన్మృతాః ॥ ఇతి. కించ-సర్వేషాంకారణతమోహ్యది
విష్ణుః పరాత్పరఇతి. అతస్సపివోత్కృష్టఇతి ॥ ౧౭ ॥ *

అవతారికా. — మాధవే(స్త్రీ)శరీరేశాస్తుస్సంపా
దకత్వాదపిచ పశుపతిస్సర్వదేవప్రకృష్టఇతిశంకాం బా
హ్యఇతి దుర్వార్తాశంసీతి ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాంపశ్చ
దూఁషణైనికరాకరోతి. ... *
...

శ్లో || బాహ్యో(స్త్రీ)వేషవత్సేనటవదవిజహ
స్తేహనత్వాదనాదేః పుంసోయోనెరభావాద్ధ
రగిరిసుతయోశ్చిన్నలింగత్వసిద్ధేః । గౌరీరూ
పావలోకనస్థితవిధిభవద్వాళఖిల్య ప్రధావ
చ్చస్తుశ్చేశానరేతస్సుగ్రీతసహితపదాంగుష్ఠ
దేశోద్భవత్వాత్ || ౧౮ || ... *
...

వ్యా॥ బాహ్యేతి॥ అనాదేఃపుంసః - దేవతిర్యక్తు
నుష్కేషుపున్నామాభగవాన్హరిరితి ప్రఖ్యాతస్య పర
మపురుషస్య. నటవద్బాహ్యోస్త్రీవేషవత్సేవినవస్తుతో
విజహస్తేహనత్వాత్. మేధోమేహనశేఫసీత్యమరః.
యోనేస్త్రీలింగస్యాభావాత్. హరగిరిసుతయోశ్చి
యోః పూర్వోక్తశాపాశ్చిన్నలింగత్వప్రసిద్ధేశ్చ. తథా
హరిహరయోస్త్రీలింగపుంలింగాభావాత్. ఉభయమేవనే
నశాస్తుర్జన్మానువవత్ప్రత్యుక్తాప్రకారాంతరేణవక్తుం
దృష్టాంతయతి గౌరీవివాహే తద్రూపావలోకనస్థిత
విధేర్భవంతఃజాతాః యోనిసంబంధంవినా ఉత్పన్నాయే
వాలఖిల్యాస్తేషాం ప్రధావత్తుల్యంశాస్తురీశానస్య వి
ష్ణుస్త్రీవేషాలోకనభ్రాంతివిస్తృతాత్మీయ దేహాద్విగ

శితేంద్రియస్య అంగుష్ఠదేశే సముత్పత్తేః. ఏతత్సర్వం కూ
మఁపురాణవద్రవ్యవ్యం. ఏతేన శివస్యాజితేంద్రియతా
రూపజీవధమః ప్రకటితః. విష్ణవతారకృష్ణజారభా
స్తుయది మే బ్రహ్మచర్యంస్యాత్. స్వాంగాలింగేరతిర్న
స్యైదంగనాలింగనేరతిః। యస్యాంగం జగదేకస్య తస్య
రాగాదయఃకుత ఇతి మునినై వపరిహృతః॥ ౧౮॥ *

అవతారికా. — అథ చలవాతాశంసివాదివక్త్ర
ముత్పేత్త్యశాస్తుజన్మాహ. ... *

శ్లో॥ దుర్వాతాశంసివక్త్రోపమిత విరచి
తాశ్లేషకామార్యపానే శాస్తుజన్మో వపత్రేర
పికిలశతసాహస్ర సత్సంహితాయాం । భూ
తేశప్రార్థితాజప్రహిత సుమహితాకారమా
యాకృతస్త్రీవృత్తాంతస్యాభిధానాదపి నపశు
వతిర్విష్ణురేవప్రకృప్తః॥ ౧౯॥ ... *

వ్యా॥ దుర్వాతేశతి॥ దుర్వాతామప్రమాణా
చ్ఛ్చలోక్తింశంసతీతతథోక్తః తస్యైదవక్త్రం ముఖంతే
నోపమితం విరచితాశ్లేషంచయతామూరేరపానంత
త్రశాస్తుజన్మో వపత్రేః శతసాహస్ర సంహితోక్తప్రా
మాణ్యేనాహ. భూతేశేతి. భూతేశప్రార్థితోయో
జోవిష్ణుః. అజావిష్ణు హరచ్ఛాగావతినానాథవగః.
తేన ప్రహితానిమితాసుష్మమహితాకారా సుమహి
తాకారాయామాయా తయాకృతస్య స్త్రీరూపవృత్తం

తస్య అభిధానాచ్చ విష్ణురేవ ప్రకృష్టః. తతశ్చ దేవాదిరక్ష
ణలీలాకృతసుధావిభాగసమయదారుకా వనవనితావే
షద్వయంతస్యధావదతః పశుపతిపారమ్యవాదినోహస్త
ప్రాప్తం ఫలంకంతప్రాప్తంచ మునిశాపమహాసిచ్ఛిన్న
లింగమేకమేవేతి॥ ౧౯॥ ... *

అవతారికా.— యత్తుక్తం భూమాలోక్తైరనే
క్తైస్సతతవిరచితారాధనత్వాదమీషా మప్తైశ్చర్యప్రద
త్వాదితి తద్విష్ణోవేవా సంవాదవిదితమితి దశభిన్నమాధ
త్తే కాశీతి, శంభోరితి, ద్వాభ్యాంశ్లోకాభ్యాం. *

శ్లో॥ కాశీకేదారధిల్లీకటకబదరికాద్వారకా
ముఖ్యదేశేష్వాఖ్యాచిహ్నధికత్వాదితరజనప
దేష్వచ్యుతస్యప్రసిద్ధేః । బాహుశ్యాదేవశైవే
ష్వపటుకరణభృష్టద్రకాపాలికానాం లంకే
శాన్యేషుయద్వాధునికనరకులే శ్రేయసామ
స్థిరత్వాత్॥ ౨౦॥ ... *

వ్యా॥ కాశీతి- కాశ్యాదిద్వారకాంతేషుముఖ్యశ
బ్దేనశ్రీపురుషోత్తమశ్రీవేంకటకాంచీశ్రీరంగజనార్ద
నమధురా యోధ్యాదయోఽనంతాః తేషుతదితరే
షుచఅచ్యుతస్యాఖ్యానాం నామ్నాం మాధవరామాదీ
నాంచిహ్నానాం చక్రగరుడాదీనాంచాధిక్యాత్. ప్రత్యం
గముఖ్యాంకీతమందిరాణీతి భాగవతే. ప్రత్యంగంచక్రం.
ప్రతప్తైర్భగవద్వివ్యాయధైగాఽత్రేషులాంచనం సతతం.

శ్రీహరిక్షేత్రోద్ధృతమృతోన్నిధ్వంశుండకం॥ వద్మచీజ
మయీమాలాకులసీదివ్యచూణకమిత్యారభ్య- విష్ణోస్త
త్సంశ్రయాణాంహిచేతనాచేతనాత్మనాం । ఆఖ్యయా
వ్యవదేశశ్చలక్షణానిసతాంవిదుః ॥ చక్రాదిచిహ్నధార
ణప్రమాణాని- సుదర్శనోపనిషదిబ్రహ్మసూక్తచపాక్ష
రే । శాండిల్యవిహగేంద్రాదౌఖాండవామ్నాయపవచ॥
బ్రహ్మండవామనాదిత్యహరివంశేషుగారుడే । ద్రష్టవ్యా
నినిషేధోక్తిరనైకాంతికగోచరా । కించనైవేష్యత్యంత
వికలకరణానాం త్సుద్రాణాంకాపాలికాదీనాంబాహు
శ్చాత్ అవరోక్షమేతత్ . అథతద్దత్త సంపదాంతస్థైర్యం
నిదశకయతి. లంకేశాజ్యేషుఅధునికానాం నరాణాంచ
కులేశేయసామర్థ్యిరత్వాచ్చ. మాకండేయాగస్త్యగౌ
తమాదీనాంనైవ ఋషిత్వంతు. శంకరాద్జ్ఞానమన్విచ్ఛేది
తిగౌరవేణ తత్వోపదేశాథకమితి భాగవతాగస్త్యసం
హితయోరుక్తం॥ ౨౦॥ ... *

శ్లో॥ శంభోశ్చమాన్థిభాజఃపునరిహచవర
త్రాత్మసారూప్యదానాద్భక్తానాం ధూమిలక్షీ
పతివినతికృతాంస్వస్వరూపప్రదానాత్ । నా
నాలోకప్రసిద్ధధృతిదశవదన భ్రాతృసంపత్తి
రత్వాన్నావిష్ణో భూకపతిత్వాదపి నవళుపతి
ర్విష్ణురేవప్రకృష్టః ॥ ౨౧॥ ... *

వ్యా॥ శంభోరితి . ఇహవరతచశంభోన్వసా
 రూప్యప్రదత్వాత్ . హ్రీశ్చ తేలక్ష్మీశ్చపత్న్యా వితిశ్రు
 తేః - భగవద్భక్తానాం హేయప్రతిభటకల్యాణగుణైకతా
 నస్వరూప్రదోవిష్ణుః . తస్మాచ్ఛ్రు. మమసాధర్మ్యమాగ
 తా ఇతిశ్రూయతే . ప్రహ్లాదనారదవరాశరపుండరీకవ్యా
 సాంబరీష శుకశౌనకగగఽమృతాః । పుణ్యానిమా౯వ
 రమభాగవతా౯స్త్రరామి, యేవాలలాటఫలకేలస దూ
 ధ్వ౯పుండ్రాస్తేవైష్ణవాభువనమాశు వవిత్రయంతీతినా
 నాలోకప్రసిద్ధః . ఆకాశేచధ్రువోహ్యసీ ద్భూమావాసీ
 ద్విభీషణః । శ్రీమా౯బలిస్సపాతాళే ఇతి . విష్ణురౌద్రా
 ర్యశాసనస్తంభాః . తస్మాద్విష్ణుశ్చతిరిక్తస్యాయోగ్యత్వా
 చ్చవిష్ణురేవప్రకృష్టః . ఆశ్చర్యాదభయప్రదానసమయా
 దాతా౯తి౯నిర్వాపణాదౌ దార్యాదఘోషణా దగణి
 తశ్చేత్రియఃపదప్రాపణాత్ । సేవ్యశ్రీవతిరేకవీరజగ
 తామేతావతస్సాక్షిణఃప్రహ్లాదశ్చఃభీషణశ్చకరిరాట్నాం
 చాల్మహాల్యాధుఃపరితి . ఏతావతఃకృత్యస్యేతిషష్ఠీ . దే
 వాసురమనుష్యేషుయేభజంత్యశివంశివం । ప్రాయస్తేధని
 నోబ్రహ్మన్నతులక్ష్మీపతింహరిమితిదశమస్తంభచోద్యం
 తత్రైవసమాహితం . శివస్యసాయుజ్యదానవార్తాతు
 బ్రహ్మాండసూర్యస్కందాగ్నీనాం స్వస్వసాయుజ్య
 దానవత్కైలాసస్థానపర్యవసితా . కతవల్లిప్రసిద్ధశాశ్వీ
 తవిష్ణుసాయుజ్యంతు - వింశత్యాగ్నీండ్రసూర్యాదౌ

సప్తభిశ్శంకరస్యచ । త్రిభిఃప్రజాపతేభఃక్రొజన్తభిరై
 వ్యవోభవేదితి క్రమాద్భవతీతినతేషాంతుతిః. శ్రుతవిద్యా
 భిజాతానామపి సాక్షాన్తోక్షదవిష్ణుభ క్తివైధుర్యం జా
 యమానకటాక్షాభావాదితిమాకకండేయభవిష్యత్పురా
 ణవచనాని. జాయమానంహిపురుషం యంపశ్యేన్నధు
 నూదనః । సాత్వికస్సతువిజ్ఞేయస్సవై మోక్షార్థచింతకః
 ఇతి. పశ్యత్యేనంజాయమానం బ్రహ్మరుద్రోధవాపునః
 రజసాతమసాతస్యమానసంసమభిప్లుతమితి. ఆదిత్యపురా
 ణంతు. సాక్షాన్తోక్షద రమాధ్యక్షత్యాగేగౌతమశాపం
 హేత్వంతరమవదత్. అవశిష్టంచతుధఃస్కంధేభ్యగునం
 దినంవాదెస్పష్టం. నష్టాచారామూఢధియో జటాభస్మా
 స్థిధారిణఃఇతిసంక్షేపః॥ ౨౧॥ ... *
 అవతారికా. అధదశవిధవపుషో కేశవేనార్చితత్వా
 దీతి పంచదశదూషణం దశదూషణ్యోప్రత్యాదికతి కూ
 మేతిఃష్టోరితిద్వాభ్యాం. ... *

శ్లో ॥ కూమాకదీనామనంతావతరచయజు
 షాంయోనిజన్తోర్ఘ్నితానాం సత్వాదద్యాపి
 చావిర్భవననిగదనాద్యోనిజానాంసకాపాత్ । త
 త్సత్వాదేవశంభోభృగుమునిశవన వ్యర్థభా
 వాచ్ఛయద్వా నానారూపావతారస్థితిషువివి
 ధతత్తన్నిః త్తోపలంభాత్ ॥ ౨౨॥ ... *

౪౬ వ్యాఖ్యానసహితకూరేశవిజయః.

వ్యా || కూర్తేతి - దశవిధవపుషేతి. భృగుశా
 పాల్లింగపురాణోక్తజన్మవ్రధ్వంసా ఏవేత్యభినందిః.
 అయోనిజానాంకూర్తాదీనాం అద్యాపినత్వాత్. రుద్రే
 ణతన్నిధనకథనః పూర్వోత్తరవిరోధేన ఆదరానర్హం.
 మత్స్యోహయశిరావేదం విదధాతిపథేఃకృతే। కూర్తో
 మృతాచలోద్ధతాః కూర్తచక్రేద్యుష్మతీతి. ఆదియజ్ఞవ
 రాహస్య భూధమస్తాత్యువాజినః । వరాహేనాత్త
 రఖండంతు వై కుంతావాప్తిమాదిశత్ । సృసిహ్నవిజ
 యఃప్రోక్తః ఉపేంద్రోద్యాపితిష్ఠతి । భృగురావశ్చ ఏ
 రఘ్నో రఘురామోనిజంవదం॥ జగమాజంగమైఃప్రా
 పశేషోప్యాఽశ్వరీరభృత్ । బుద్ధఃపునర్నిజతనుః కల్మీ
 చాంతేభవిష్యతి ॥ యోనిజానామప్యావిర్భావకథనాత్.
 వినాశస్యతిరోభావాత్త కత్వేనసశాపాత్. శాపావ్రస
 త్కేః కింతుధమత్రాణార్థం లీలా రూపత్వాదితిభావఃశం
 భోస్తత్సత్వాత్. కించభృగుమునిశవనంశావః తేనసం
 హరణాదేర్వ్యథభావాచ్చ నానావతారేషు వివిధని
 మిత్తవిధానాత్. పురాణేషూక్తంచ - దేవతిర్యక్తును
 ష్యేషుశరీరగ్రహణాత్తికా । లీలేయంసర్వభూతేషుధ
 మత్రాణాయకేవలమితి వరాశరః॥౨౨॥ ... *

శ్లో || విష్ణోర్నానావతారస్థితి కథకపురాణే
 షుకామారిపూజాకృత్యస్యానుక్త భావాత్తది
 తితరకథితస్యాస్యదత్తోత్తరత్వాత్ । నానా

దేశప్రతీతక్షితి పతినిజనామప్రతిష్ఠోపపత్తేమన్
త్యేశాది ప్రసిద్ధేరపి నవశుపతి విష్ణురేవ
ప్రకృష్టః ॥ ౨౩ ॥ ... *
...

వ్యా॥ విష్ణోరితి ॥ విష్ణోర్నావతార కథకపురాణేషు
శ్రీవిష్ణుపురాణ భాగవతాదిషు కామారి పూజాకృత్య
స్యాను క్తత్వాత్. ఇతరేషాం క్తస్యాపినమాహితత్వాత్
నిజాఖ్యానాన్సకలరాజప్రతిష్ఠితత్వాత్. యంస్తువన్
స్తత్యతామేతియం నమంశ్చాపినమ్యతాం ఇతిన్యాయేన
మత్యేశాదిప్రసిద్ధేః. విష్ణుః ప్రకృష్టఇతిరాద్ధాంతః ॥ ౨౩ ॥

అవతారికా. — అథ హంసక్రోడాంగధారిదు
హిణమురహారా దృష్టశీర్షాంఘ్రికత్వాదితి షోడశదూ
షణంశ్రీకూర్మేతిద్వాఖ్యాంప్రతిక్షిపతి ॥ ... *
...

శ్లో ॥ శ్రీకూర్మాహేంద్ర దంష్ట్రాకృతిధరభ
గవద్ధారితత్త్వతలాధో దేశస్థేశాం ఘృద్ధ
ష్టేరనుచితకథనాత్కేతకీ వీక్షితస్య । తన్ను
ర్థస్తస్య పితృసరసిరుహ భువా దశనా
సంభవోక్త రత్యంతంహస్యభావాదపిన వశు
పతిర్విష్ణురేవప్రకృష్టః ॥ ౨౪ ॥ ... *
...

వ్యా ॥ శ్రీకూర్మేతి ॥ శ్రీకూర్మ స్సంకల్పప్రసిద్ధః
దంష్ట్రీవరాహః, అహేంద్రశ్చేషః తదాకృతిధరోభగ
వాన్తేన ధారితస్యత్త్వతలస్య అధోదేశస్థస్య ఈశస్య
అఖ్యాగ్రదృష్టిరదశనం అయ్యుక్తమితిభావః. ఉద్ధృ

తాసివరాహేణ, పాదోన్మయవిశ్వాభూతాని, యస్సర్వ
జ్ఞాతి ప్రసిద్ధసర్వక క్తే స్సర్వద్రష్టరదృష్టిః ప్రమాణబ
హిషక్కుతా. తస్మాద్ధృః కేతక్యావీక్షితస్యతత్త్విత్రా
చతుర్ముఖేన హ్రీంప్రజాపతౌహర ఆసీదితివరాయాతం.

సరసిరుహభువాబ్రహ్మణా దశకనాసంభవోక్తేశ్చ సా
త్వికరాజసమూత్యకనోశ్చిన్య హ్యేన్యాధిక్యవివాదేతామ
సమూతికఘనతాయోగాత్. విశ్వతశ్చక్షురుతవిశ్వతో

~~మంత్రి~~ మంత్రము హామహి మో దశనా శక్తే రత్యంతం

హస్యా స్పదత్వాచ్చనష్టశబ్దం॥ జ్యోతిషేఽబ్రహ్మాండే-
 వీకవివజగత్స్వామీశక్తిమానశ్చాతః ప్రభుః । తదంశా
 శ్చక్తిమంతోఽన్యేబ్రహ్మేశానాదయోయథా॥౨౮॥ *

అవతారికా.- జన్మధ్వంసాద్యభావా దపిచేత్యు
క్రమపి అప్రమాణమితి దుర్వాస ఇతి వారాణస్యామితి
ద్వాభ్యాందూషయతి॥ ... .. *

శ్లో ॥ దుర్వాసోద్రాణివాతాత్మ భవమయ
శుక్త కాదశాభిఖ్య రుద్రాదీనాం. వేదేచరాణే
ష్వపినిగదనతోయోనిజాయోనిజానాం । నేశా
నేత్యాదివాక్యైర్నిధనకథనతోప్యాదిరుద్రస్య
తేషాం శారేస్సర్వాధికత్వాదపిన పశువతిర్వి
ష్ణురేవవక్యః ॥ ౨౫ ॥ ... .. *

వ్యా || దుర్వాస ఇతి || దుర్వాసః ప్రభృతీనాం యో
నిజానాం వేదపురాణాదిషు నిగదనాత్. ఎతాద్వావిబు
ధశ్చేష్టా ప్రసాదక్రోధజౌత్స్యతౌ । తదాదర్శితపంథా
నౌసృష్టి సంహరకారకౌ || ఏకోహవై నారాయణ ఆసీ
న్నబ్రహ్మ నేశానో నేమేద్యావావృధివీతిశౌ రేస్సర్వా
ధికత్వాచ్చన ఏవ ప్రకృష్ట ఇతి || ౨౫ || ... *

అవతారికా. — వారాణస్యాంచ పారాశరినియ
మభుజస్తంభనాదిత్యుక్తంస్కందకాశీఖండయోశ్చోద్యం
పాద్మేత్యాదినాఖండయతి || ... .. *

శ్లో || పాద్మేనైంగేపురాణే యజుషిచనిగమే
భారతే శ్రీశుకోక్తౌ కాశీశబ్రహ్మముఖైర్ఘ
వరవరతత్వప్రకషాభిధానాత్ । తేషాంజి
హ్వనిరోధే వ్యసతిమునిభుజస్తంభనా యోగ్య
భావాత్ శ్రీశఖ్యాతిధ్వజత్వాదపినవశువతిర్వి
ష్ణురేవప్రకృష్టః || ౨౬ || ... .. *

వ్యా || పాద్మేతి || పాద్మే. అహంరామజగత్పూ
జ్యోమమపూజ్యోయవాంసదా । అతస్తాంజానకీనాథ
వరబ్రహ్మసమన్వితం || త్వన్తా యామోహితాస్సర్వేన
త్వాంజానంతితత్వత ఇతి. లింగపురాణే - లోకపూజ్యో
మహాత్మాచ తారకబ్రహ్మనామకః । రామోరాజీవన
యనోదేవద్విజనమస్కృత ఇతి. భారతే - అజ్ఞానాణా
వమగ్నానాం సర్వేషామాత్మనామయం । విష్ణుధర్మోడు

౫౦ వ్యాఖ్యానసహితకూరేశవిజయః.

పశ్రీమా నుత్తరాధముదాహృతఇతి. ఆలోఽద్యసర్వశా
స్త్రాణి విచార్యచపునఃపునః । ఇదమేకంసునిష్పన్నంధ్యే
యోనారాయణస్సదేతి. ఏతేషాంజిహ్వనిరోధేవ్యసతి. అ
సత్వాత్. సహూవాచవ్యాసః పారాశర్యఇతి ప్రసిద్ధ
స్య తత్త్వంనారాయణఃవరఇతి శ్రుతిగతముక్తవతోవ్యా
సస్యభుజస్తంభనాయోగాత్. అస్యభుజస్యశ్రీశఖ్యాతిధ్వజ
త్వాచ్చసాత్వికప్రబల ప్రమాణానాదరేణ తామసకా
శీఖండవచన ప్రామాణ్యం దుష్టమితి జోషంస్థేయమా
యస్తుతా ॥ ౨౬ ॥ ... *
అవతారికా.— అథప్రాక్షురాణాంవిధ్వంసేకశ

వేనశ్రితవృషవపుషా ధారితత్త్వేతలత్వాత్ ఇతీరితము.
న్దులయతిచతుర్భిః భూమిత్యాదినా॥ ... *

శ్లో ॥ భూమ్యాద్యంశాశ్రితత్వాత్స్వరథము
ఖసమిత్సాధనానాంచతేషాం విష్ణోరైస్సగ్గిక
త్వాజ్ఞితభరణవిధేర్వాహనత్వాద్యయోగాత్ ।
సాక్షాత్స్వాంగే సుమిత్రాతనుభవవహనాన్న
లకంఠావతారప్రఖ్యాతేర్వాత సూనోరపినప
శువతిర్విష్ణురేవప్రకృప్తః॥ ౨౭ ॥ ... *

వ్యా ॥ భూమ్యాద్యంశేతి ॥ భూరధఃపుష్పవం
తాతచ్ఛక్రే జ్యోతత్రవాసుకిరితి యద్ధసాధనానాంవిష్ణు
విభూతిభూమ్యాద్యంశాశ్రితత్వాత్ క్షితభరణస్యవిష్ణోః
స్వాభావికత్వాత్ ద్యావాభూమ్యాస్తుధారకఇత్యుక్తేః

జ్యోతింషివిష్ణుర్భువనాని విష్ణుర్వనానివిష్ణుగిరయో దిశ
 శ్చేతివరాశరః. ప్రతిబంద్యాహ - రుద్రావతారహనూ
 మతా కృత్వాత్మానం చతుర్విధమితి బాలకాండోక్తేఃవి
 ష్ణుభాగలక్షణస్యలక్ష్యణస్యవహనాద్యుద్ధకాండోదితాద్వి
 ష్ణురేవోత్కృష్టఇతి నమ్యగ్గుణవిభాగవిశేషజ్ఞానేనైవ
 శంకాకళంకాస్సర్వేసాంకుశాః సర్వేషాం భగవచ్ఛేష
 త్వం శేషిణోనారాయణస్య నిస్సమాభ్యధికత్వం శ్రుతి
 శిఖరసిద్ధాంతితం॥ ౨౭ ॥ ... *
 అవతారికా.— అస్తోకబ్రహ్మశీషాన్తస్త్వనిశక్య

తగళాలంక్రియాభూషితత్వాదితి ప్రకషణం నికషణయ
 త్యబ్రహ్మజ్యేష్ఠప్రభిః॥ ... *

శ్లో ॥ అబ్రహ్మజ్యోతుశ్చిత్వా దనవరతమపి
 బ్రహ్మశీషాన్ స్థియోగాత్ స్పృష్టుం స్వస్యప్ర
 యాతుం ననముచితతయానిత్యదా హేయభా
 వాత్ । దక్షోదిబ్రహ్మహత్యామయ విపులక
 పాలావృతగ్రీవ భావాత్తద్భూషా నిత్యయో
 గాదపినపశువతిర్విష్ణురేవ ప్రకృష్టః॥౨౮ *
 వ్యా ॥ అబ్రహ్మజ్యేతి ॥ అబ్రహ్మజ్యోత్సావశు

చిశ్చతథోక్తస్తద్భావాత్. హరితే పంచమాధ్యాయే.
 రుద్రార్చకో బ్రాహ్మణస్తు శబరైస్సమతాం ప్రజేదితి. క
 పాలయోగాత్ స్పృష్టుం ప్రయాతుం అవగతుంచనస
 ముచితతయా అనాచిత్యేననసంహ్తాననియ్యః. పితృవన

౫౨ వ్యాఖ్యానసహితకూరేశవిజయః.

వాసిత్వేననిత్యహేయభావాచ్చ. బ్రహ్మకపాలావృతగ్రి
వభావాత్ తద్భూషాసాదిత ప్రకృష్టతామాత్రం వశు
వతేరితి || ౨౮ || ... *
అవతారికా. — దానాచ్చజ్ఞానముక్త్యోరపిచవ

శువతిస్సర్వదేవప్రకృష్టఇతి శంకామప్టభిశ్శంభోరితి మో
క్షేతిద్వాభ్యాంనిరాచక్షే || ... *

క్షో || శంభోజ్ఞాన ప్రదత్వేపిచ శుకవపు
షాతామసత్వస్వభావాత్ శుద్ధజ్ఞానప్రదానా
ద్రఘువర మనుదానేపి కాశీశ్వరస్య | స్వాహం
తాగభితత్వాత్ స్వపదగతివిశంబేనసద్యోము
ముక్షోరప్రాథ్యత్వా ద్రవీందూవమిత నిజజ
నస్థానదానాధికారాత్ || ౨౯ || ... *

వ్యా || శంభోరితి || శంభోజ్ఞాన ప్రదత్వేపితి శుకస్యవ
పుషాస్వయంచ శంకరాత్ జ్ఞానమన్విచ్ఛేదితి జ్ఞానాంతోక్ష
ఇతి మోక్ష హేతుజ్ఞాన ప్రదత్వేపి తామసత్వస్వభావాత్
కాశీవతేః రఘువరమంత్రదానేపి శుద్ధజ్ఞానస్య. రజస్తమో
౨విమిశ్రస్యసద్యో ముక్తిహేతోరదానాత్ స్వాహంతా
గర్భితత్వాత్ స్వముక్తే స్వపదప్రాప్తివిలంబేన ముము
క్షోరప్రాథనీయత్వాత్. కించ సర్వసాక్షిక రవీందూ
వమితం అకాలకృతంయన్ని జస్థానం తద్దానాధికారా
చ్చ. ఇదం రామాఖ్యా మంత్రజాపాదితి శంభోశ్చర్మాస్థి
భాజఇతి వదద్వయవ్యాఖ్యానేస్పష్టముక్తం || ౩౦ || ... *

శ్లో ॥ మోక్షోపేక్షాన్వితానామపిచయతివ
తేదివ్యనారాయణాఖ్యా సంపత్తేరేవలోకే
స్థిరపరమపదప్రాపకత్వప్రసిద్ధేః । స్వాకర్త
త్వేనముక్తే గిరిశనిగదితా త్కేశవస్యైవ
రూఢాత్సాక్షాన్తోక్ష ప్రదత్వాదపిన పశుపతి
ర్విష్ణురేవప్రకృష్టః॥ ౩౦॥ ... *
...

వ్యా ॥ మోక్షేతి ॥ మోక్షోపేక్షాన్వితానాం లో
కేన ద్వేషాం అస్తదాచార్యశ్చయతివ తేః శ్రీమద్రామా
నుజశ్చమతేదివ్యనారాయణాఖ్యా సంపత్త్యాపివ పరమ
పదప్రాపకత్వప్రసిద్ధేః. సకృదుచ్ఛారితంయేనహరిరిత్య
క్షరద్వయం । బద్ధఃపరికరస్తేనమోక్షాయగమనంప్రతి॥
ఆద్యశ్శబ్దః కల్పతేతశ్చముక్త్యై, సకృత్తన్మతోపి గోవి
న్దైతి పరస్పహస్రప్రమాణానిముక్తే స్సాయజ్యశ్చ స్వ
స్వాకర్తత్వేనతత్కర్తామోక్షమిచ్ఛేజ్జనాగ్దనాదిప్ర
తీతః. కించగిరిశనిగదితాత్ కేశవస్యైవరూఢాత్ప్రమా
ణసిద్ధాత్ సాక్షాత్సద్యః మోక్షప్రదత్వాచ్చ. అపవగ్గ
ప్రదోహారిరితి. ఆదిత్యమంబికాంవిష్ణుం గణనాథంమహే
శ్వరం । పూజయేత్పంచపూజాయాస్తత్తత్ఫలమవాప్ను
యాదితి. అవైదికత్వంకామ్యత్వం ప్రత్యేకం లింగపూజ
నమిత్యలమతివాదేన॥ ౩౦॥ ... *
...

అవతారికా.— అథవై శిష్యేయోనిపీతాయితనర
కరిపురిత్యంతి మగ్నోగ్నోక్తం దుష్టదూషణ చతుష్టయంది

వసతారక యతిప్రాలేయేతి యద్వేతి వద్వద్వయోక్త
ప్రకారేణ॥ ... *

శ్లో॥ ప్రాలేయాదీంద్రకన్యావయవవిలసనా
ద్యోనిపీతస్యపుంసః తాద్రూప్యాయోగ్యభావా
దపిచపృథగవస్థాన యోగ్యప్రసిద్ధేః । నిత్యం
వైశిష్ట్యరూపాద్వయ మతవచనాయుక్తభావా
ద్విశిష్టాద్వైతస్య స్వాంగలింగావిరతయుతత
యాచక్రిణోయ్యుక్త్యుక్తేః॥ ౩౧ ॥ ... *

వ్యా॥ ప్రాలేయేతి॥ యోనిపీతస్యపార్వత్యవయ
వరూపాల్లింగపురాణోక్తాత్పుంసః ఉత్తమఃపురుష స్త్వ
స్యః పరమాత్మేత్యదాహృతః ఇత్యుక్తస్యతద్రూపతా
యా అయోగ్యత్వాచ్చ. దృశ్యమానాయాః పృథగవస్థా
నయోగ్యత్వప్రసిద్ధేః నిత్యంచవైశిష్ట్యరూపస్యఅద్వయ
మతవచనస్య అయుక్తభావాచ్చ. విశిష్టాద్వైతస్యశివస్య
అత్రస్వాంగలింగా విరతయుతతయాస్వాంగంయల్లింగం
తేనా నవరతయుక్తతయా చక్రిణోయ్యుక్తే రయుక్తేశ్చ
సప్రాణలింగై వప్రసిద్ధేః॥ ౩౧ ॥ ... *

శ్లో॥ యద్వాస్వాంగార్థదానాద్ధిమగిరిదు
హేతుః కేశవస్యా విశేషస్వాంగార్థస్య ప్ర
దానాన్తనసిజవిమతస్యా శరీరత్వసిద్ధేః । వైశి
ష్ట్యస్యా ప్రస్థానాద్భవత ఉభయతశ్చిద్వివర్తా

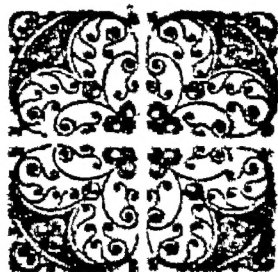

పవగాఁయుక్తత్వాదేవశక్తేరపిన పశుపతిర్విష్ణురేవప్రకృష్టః॥౩౨॥ ... *
 యద్యేతి - వైశిష్ట్యప్రసంగమేవాన్యధాకథయతి. పార్వత్యాః స్వాంగార్థః ప్రదానాత్. హరిహరనాథావతారే శేషాంగార్థస్య కేశవాయ దానాదేవ ఉభయధావైశిష్ట్యాభావాత్. శంభోరశరీరత్వప్రసిద్ధేశ్చ. పరమరహస్యమాకృష్ట్యాహభవతస్తవమతే ఉభయధాపిశక్తేర్నిత్యశక్తేర్భూతచిత్స్వరూపాపవగ్గాయుక్తత్వాదేవనపశుపతిర్విష్ణురేవప్రకృష్టఃఇతినిశ్చయః॥

నిగమనమ్._కూరేంద్రేణేతిసాధైకస్సదసితవిదైర్దూషణైస్సప్తరాత్రంవాదక్షిప్తావివక్షాః ప్రతిపచనజడావిస్తయన్తానమాపుః । తద్దృష్ట్వాజైత్రఘోషంవ్యతనుతసుమహాపూర్ణ నామార్యవర్యః శ్రుత్వాచైతత్తదానీంసమజనివిమనాశ్చోళభూపస్సమంత్రీస్ఫుటోర్ధః॥ *

ఇతి వ్యాఖ్యానసహితకూరేశవిజయః

సంపూర్ణః.

ఇందువలన నెల్లరకు తెలియచేయుటయేమనగా వై
ద్యనాధీయమనుధర్మశాస్త్రమునందలి వర్ణాశ్రమధర్మ
కాండము ఆచారకాండము ఆశౌచకాండము శ్రాద్ధకాం
డము కాలనిర్ణయకాండము ప్రాయశ్చిత్తకాండము నను
షట్కాండములలో ఆశౌచకాండమునుముద్రించిప్రతి ౧
అణాలు (౧౦) వంతున విక్రయించుచున్నాముఆచా
రకాండము శ్రాద్ధకాండము అచ్చుపడుచున్నవి. ఈరీతి
నితక్కినకాండములునుబకటొకటిగాముద్రించిప్రతికాం
డమునుతీరగానే సులభక్రయమునకు విక్రయింపబడును
గానవలయువారలు చన్నపట్టణము గోవిందప్పనాయని
వీధి ౯౪ నెం॥ యింట వివేకకళానిధి ముద్రాక్షరశా
లాధికారికిగాని బెంగుళూరుపెద్దపేటచౌకం పుస్తకము
లషాపు బ్రహ్మశ్రీవాజపేయం- కృష్ణశాస్త్రులవారికిగా
ని, నదరుకాండలుకోరువారు విభిన్నమూలముగా తెలి
యచేసినపక్షమునకు ప్రతికాండమునువంపబడును.

